

1. POJAM RAČUNOVODSTVA

Računovodstvo se najčešće definiše kao proces prikupljanja, sredjivanja, obrade i čuvanja podataka o ekonomskim aktivnostima poslovnih subjekata i finansijskog izveštavanja o prinomnom imovinskom i finansijskom položaju preduzeća. Računovodstvo predstavlja praktičnu aktivnost koja se obavlja u preduzeću u okviru zasebne organizacione jedinice, a u skladu sa zakonskim propisima, profesionalnom regulativom i opštim aktima privrednih subjekata. U nekim slučajevima za privredne subjekte ovu aktivnost mogu obavljati posebna (druga) privredna društva ili preduzetnici koja su registrovana za pružanje računovodstvenih usluga. Najčešće se preduzetnici i privredna društva registrovane za obavljanje ovih delatnosti sreću pod nazivom računovodstvene agencije.

U okviru računovodstvene funkcije obavljaju se poslovi knjigovodstvene evidencije poslovnih događaja nastalih u toku poslovanja privrednog subjekta. Ovi poslovni događaji evidentiraju se u poslovnim knjigama. Računovodstvena funkcija bavi se i planskim i analitičkim aktivnostima, radi pružanja informacija o poslovanju preduzeća korisnicima. Ove informacije su sadržane i prikazane u računovodstvenim izveštajima i iskazima.

Računovodstvene poslove može obavljati samo jedan uposlenik – računovođa, što je slučaj u malim preduzećima. U srednjim ili velikim preduzećima ove aktivnosti obavlja grupa ljudi organizovanih u više jedinica (sektora, odeljenja, službi). I u slučajevima kada je vođenje računovodstva povereno drugom privrednom društvu ili preduzetniku, rukovodstvo pravnog subjekta i odgovorno lice u pravnom subjektu odgovorni su za vođenje poslovnih knjiga i sastavljanje finansijskih izveštaja u skladu sa zakonom.

Računovodstvo je i naučna disciplina, koja s jedne strane uopštava praktičnu računovodstvenu delatnost iz svih aspekata, a s druge strane je unapređuje. Nauka o računovodstvu izučava metode i tehnike procenjivanja (vrednovanja, merenja), obračunavanja, računovodstvenog obuhvatanja poslovnih promena i priznavanja bilansnih pozicija i njihovog prikazivanja i obelodanjivanja u finansijskim izveštajima. Kao naučna disciplina računovodstvo se u većem ili manjem obimu javlja kao nastavni predmet skoro u svim univerzitetskim ustanovama i školama, posebno gde se obrazuju kadrovi ekonomske struke. Teorija sistema i informisanja, računovodstvo definiše kao informacioni podsistem finansijske funkcije u poslovnom sistemu i jedan od osnovnih instrumenata upravljanja i odlučivanja u tom sistemu.

2. RAČUNOVODSTVENI INFORMACIONI SISTEM, RAČUNOVODSTVENE INFORMACIJE I NJIHOVI KORISNICI

Menadžment preduzeća je odgovoran za realizaciju ciljeva preduzeća koji se sastoje u održanju kontinuiteta poslovanja, efikasnom rastu i razvoju, ostvarenju dobitka, održavanju likvidnosti i povoljne finansijske strukture. U procesu ciljnog usmeravanja poslovanja preduzeća, menadžment preduzima čitav niz plansko-kontrolnih aktivnosti i uspostavlja adekvatan sistem komunikacije sa okruženjem, što zahteva postojanje odgovarajućeg informacionog sistema na nivou preduzeća. U ovom procesu ključnu ulogu igra računovodstveni informacioni sistem, kao deo informacionog sistema preduzeća u kome se slivaju podaci i informacije o svim funkcijskim procesima, a koje on primenom odgovarajuće računovodstvene analitičke aparature prezentuje u vidu jedinstvenog paketa merila sačinjenog od informacija o poslovnom životu preduzeća. Računovodstveni informacioni sistem integriše četiri podsistema, i to: 1

¹ Žager Lajoš „Analiza finansijskih izveštaja“, Masmedia, Zagreb, 2008, str.29

- podsistem koji se odnosi na evidentiranje svakodnevnih poslovnih operacija, a koji je usmeren na donošenje svakodnevnih rutinskih odluka;
- podsistem glavne knjige i finansijskog izveštavanja koji proizvodi tradicionalne finansijske izveštaje kao što su bilansi, izveštaj o dobiti, izveštaj o novčanom toku i sl.;
- podsistem fiksne imovine i kapitalnih ulaganja (izdataka) koji obrađuje transakcije koje se odnose na fiksnu imovinu;
- podsistem izveštavanja menadžmenta koji je usmeren na različite nivoe upravljanja i koji priprema informacije u obliku prihvatljivom za menadžment.

Ovako organizovan računovodstveni informacioni sistem podrška je menadžmentu u donošenju i realizaciji različitih poslovnih odluka, jer informacije koje on produkuje predstavljaju „podatke prikazane u takvom obliku koji su pogodni za korisnika i imaju značajnu vrednost u tekućim ili budućim aktivnostima i odlukama.“² Informacije treba tretirati kao resurse preduzeća čija se bazična uloga ogleda u reprezentovanju svih ostalih resursa privrednog subjekta, na osnovu čega menadžment preduzeća donosi poslovne odluke za realizaciju sopstvenih plansko-kontrolnih aktivnosti i ostvaruje poslovnu komunikaciju sa spoljašnjim svetom. Donošenjem poslovnih odluka nastaju promene u preduzeću i/ili okruženju, a samim tim i nove informacije na osnovu kojih se temelje nove poslovne odluke, otuda i svojevrsna povezanost između računovodstvenih informacija i procesa poslovnog odlučivanja³. Stoga, se može reći da je računovodstveni informacioni sistem zadužen za proizvodnju računovodstvenih informacija koje u poslovnom životu privrednog subjekta predstavljaju opšteprihvaćeni jezik poslovne komunikacije kako unutar samog subjekta, tako i između subjekta i okruženja.

U zavisnosti od toga ko je korisnik i u koju svrhu se koriste, računovodstvene informacije se mogu podeliti na one koje su predmet interesovanja upravljačkog, odnosno, finansijskog računovodstva.⁴ Računovodstvene informacije koje trebaju da doprinesu povećanju efikasnosti poslovanja, kroz proces kontrole, planiranja i poslovnog odlučivanja menadžmenta, proizvod su upravljačkog računovodstva. Finansijsko računovodstvo kao deo računovodstvenog informacionog sistema kreira i prezentuje informacije o finansijskom stanju, likvidnosti i zarađivačkoj sposobnosti preduzeća koje su od značaja za donošenje odluka prvenstvo eksternih korisnika, ali i samog menadžmenta. Ovaj podsistem računovodstvenog informacionog sistema usmeren je na instrumente finansijskog izveštavanja čija se uloga sastoji u polaganju računa o stanju i uspehu preduzeća od strane menadžmenta, pa se finansijski izveštaji „smatraju glavnim nosiocima računovodstvenih informacija i konačni su rezultat računovodstvene obrade podataka o nastalim poslovnim događajima preduzeća“⁵. Putem informacija dobijenih iz finansijskih izveštaja investitori i poverioci dolaze do objektivne osnove za donošenja relevantnih odluka o ulaganjima, čime smanjuju rizik sopstvenog poslovanja. Osim toga, savremeni poslovni ambijent nameće potrebu za kvalitetnom komunikacijom između menadžmenta s jedne strane i vlasnika preduzeća, države, javnosti, sindikata i ostalih stejkholdera, s druge. U takvim uslovima kvalitetan sistem finansijskog izveštavanja je preduslov funkcionisanja finansijskih tržišta i povećanja društvenog blagostanja. Takođe, adekvatno organizovana i implementirana računovodstvena

² Davis G.B., Olson M.H. „Management Information System“, MCGrow-Hill Book Company, New York, 1985, str.200.

³ Papp, L. „A könyvviteli információs rendszer elméleti kérdései, Tankönyvkiadó, Budapest, 1979, str. 25.

⁴ Antić dr Ivan „Finansijsko računovodstvo kao podsistem računovodstvenog informacionog sistema“, Zlatibor, XXIX simpozijum, 1999. godina

⁵ Žager Lajoš „Analiza finansijskih izveštaja“, Masmedija, Zagreb, 2008, str. 25.

podrška omogućuje realizaciju upravljačkih aktivnosti u preduzećima i obezbeđuje normalno funkcionisanje vitalnih sistema (poreski sistem, statistika nacionalnog dohotka, zakonska politika itd.) jedne države. Sve ovo, računovodstvene informacije čini specifičnim resursom koji u savremenim uslovima privređivanja jesu baza za nesmetano realizovanje upravljačkih aktivnosti. Njihova specifičnost se ogleda u činjenici da se one upotrebom ne troše i da se mogu ponovo upotrebljavati, dok je njihova vrednost „uslovljena uticajem na donošenje drugačijih odluka i predstavlja razliku između ishoda stare i tako donesene nove odluke, umanjene za troškove dobijanja nove informacije. Ako nova informacija ne uzrokuje drugačiju odluku, onda je njena vrednost jednaka nuli“⁶.

Korisnici računovodstvenih informacija mogu biti eksterni tj. korisnici van preduzeća (investitori, poverioci, država i njene institucije itd.) i interni (uprava preduzeća).

Ulagачi (investitori) su zainteresovani za računovodstvene informacije, kako bi ocenili rentabilnost poslovanja, odnosno, rizik ulaganja kapitala. Na bazi toga, investitori, donose odluke o povlačenju, zadržavanju ili povećanju uloženog kapitala. Zaposlenima i sindikatima su neophodne informacije o rentabilnosti preduzeća, kako bi sagledali mogućnost preduzeća u pogledu zarada, penzionih povlastica, fluktuacije radnika i sl.

Zajmodavci (poverioci) vrše na osnovu finansijskih izveštaja ocenu finansijske situacije i platežne sposobnosti preduzeća kako bi procenili da li će ono biti u mogućnosti da vrati pozajmljena sredstva s pripadajućom kamatom. Takođe, dobavljači i ostali poverioci vrše ocenu likvidnosti preduzeća tj. mogućnosti naplate ugovorenih iznosa u predviđenim rokovima.

Kupci kao grupa korisnika žele stabilnu dugoročno poslovnu saradnju i sigurne kanale snabdevanja. Otuda i njihov interes u pogledu rentabilnosti preduzeća sa kojim posluju.

Vladu i njene institucije interesuju informacije o efikasnosti korišćenja alociranih resursa, a samim tim i o aktivnosti svakog preduzeća. Ovoj grupi korisnika, navedene informacije su neophodne radi regulisanja aktivnosti preduzeća, definisanja fiskalne politike, vođenja statističke evidencije o nacionalnom dohotku i drugim podacima neophodnim za vođenje politike razvoja nacionalne privrede.

Javnost je na različite načine zainteresovana za rad preduzeća. To se prvenstveno odnosi na lokalnu javnost, gde preduzeće ostvaruje svoju aktivnost. Ovo iz razloga što od efikasnosti (rentabilnosti) poslovanja preduzeća zavisi razvoj pojedinih područja, mogućnost zapošljavanja ljudi itd. Pomoću računovodstvenih informacija javnost se upoznaje sa prosperitetom preduzeća i očekivanjima od njegovog daljeg poslovanja.

Uprava (menadžment) odgovorna je za poslovanje preduzeća i za realizaciju njegovih ciljeva. Menadžment koristi instrumente finansijskog izveštavanja radi ocene ostvarene rentabilnosti, likvidnosti i solventnosti. Informacije o navedenim indikatorima uspešnosti imaju veliki značaj u realizaciji plansko-kontrolnih aktivnosti i poslovnom odlučivanju, odnosno, upravljačkom procesu u celini. Sem toga, specifičnost menadžmenta kao korisnika računovodstvenih informacija, proizilazi iz njegove odgovornosti za pripremu i prezentaciju finansijskih izveštaja za potrebe eksternih korisnika. Menadžment preduzeća mora prilagoditi godišnji račun sopstvenim informativnim zahtevima, kao i potrebama velikog broja korisnika

⁶ Davis G.B., Olson M.H. „Management Information System“, MCGrow-Hill Book Companz, New York, 1985, str.217.

kojima je on glavni izvor informacija o imovinskom i prinosnom položaju preduzeća.

3. FUNKCIJE RAČUNOVODSTVA

Savremeno poimanje računovodstva u naučnoj i stručnoj literaturi podrazumeva da ono obuhvata funkcije daleko šire od knjigovodstva, odnosno da je to sistemska celina koja obuhvata: knjigovodstvo, računovodstveno planiranje, računovodstveni nadzor, računovodstvenu analizu i računovodstveno informisanje. U nastavku ćemo u najkraćim crtama izložiti prikaz ovih funkcija -sastavnih delova računovodstva.

Knjigovodstvo je dokumentarna i strogo formalna, kontinuirana evidencija koja je zasnovana na potpunom sakupljanju i ustaljenom hronološkom sistematizovanju i evidentiranju (knjiženju) podataka svih nastalih poslovnih događaja i stanja koja izražavanjem u novčanoj jedinici mere, omogućuje da se prikaže slika o ukupnom proteklom poslovanju, kao i stanju imovine, obaveza i kapitala poslovnog subjekta kao jedinice računovodstvenog obuhvatanja.

U funkcionalnom smislu, knjigovodstvo predstavlja deo računovodstva i usmereno je ka evidenciji proteklih poslovnih događaja. Knjigovodstvo obezbedjuje uvid u stanje i kretanje sredstava i izvora sredstava, utvrđivanje finansijskog rezultata poslovanja, elemente za izradu kalkulacije i elemente za za planiranje, nadzor i analizu poslovanja, kao i računovodstveno informisanje.

Knjigovodstveni podaci javljaju se kao rezultat prikupljanja, evidentiranja, sistematizovanja i sintetizovanja dokumenata o ekonomskim, odnosno poslovnim promenama na sredstvima, izvorima sredstava, rashodima i приходima. To se obezbedjuje preko poslovnih knjiga, knjigovodstvenih dokumenata, jednoobraznim evidencijama putem sistema dvojnog (za određene preduzetnike prostog) knjigovodstva, po pravilu, uz primenu kontnih okvira za sintetičke evidencije i kontnih planova za analitičke i subanalitičke evidencije.

Ako se knjigovodstveni podaci upotpune podacima o očekivanim (planiranim) kretanjima i rezultatima računovodstvene analize i nadzora, oni postaju računovodstveni podaci, a još ako su usmereni na način koji daje osnovu za donošenje poslovnih odluka, oni predstavljaju računovodstvene informacije, što je viši stepen obrade od podatka. Iz ovog se svakako može izvući zaključak o razlici između pojmova: knjigovodstveni podatak, računovodstveni podatak i računovodstvena informacija. Zbog svoje formalizovanosti, odnosno strogo propisanog jedinstvenog načina vođenja, knjigovodstvo dobija i karakter pravnog dokaznog sredstva, što se ne može reći za druge vrste dokumentovanih evidencija o proteklim poslovnim promenama. Pri tome nije nije značajno koja se tehnička sredstva koriste prilikom obrade podataka.

Knjigovodstvo se završava računovodstvenim obračunima koji su sastavljeni za jedinicu računovodstvenog obuhvatanja kao celinu ili za njene sastavne delove, ili kao računovodstveni obračuni pojedine poslovne aktivnosti (naknadna kalkulacija kupovine, proizvodnje ili prodaje). Računovodstveni obračuni su dakle, krajnji rezultat knjigovodstva.

Knjigovodstvo je usko povezano sa ostalim računovodstvenim funkcijama, a pre svega sa računovodstvenim nadzorom, bez kojeg ne bi ni moglo obavljati svoje zadatke, jer ne bi bilo pouzdanosti u tačnost knjigovodstvenih podataka i informacija. Njegova povezanost sa računovodstvenim planiranjem nije toliko velika kao što je povezanost sa nadzorom, iako postoje obostrani uticaji, u prvom redu u pogledu jednoobraznosti i uporedivosti knjigovodstvenih i planskih podataka. Računovodstvena analiza, o kojoj će kasnije biti reči, takodje, ne bi mogla postojati bez knjigovodstva, na koje se nastavlja svojom specifičnom obradom podataka. Ali, i računovodstvena analiza utiče na knjigovodstvo svojim specifičnim zahtevima za obezbeđivanje analitičkih podataka. Računovodstveni obračuni u mnogome mogu pomoći prilikom planiranja, jer ukazuju na ono što se dogodilo u prošlosti, odnosno na

kvantitet i kvalitet ostvarenog, pružajući mogućnost njegove ocene, kao i mogućnost njegove procene šta treba preduzimati u budućnosti.

Računovodstveno planiranje je evidencija zasnovana na potpunom ili reprezentativnom sakupljanju i ustaljenom sredjivanju podataka o budućnosti individualizovanih ili masovnih poslovnih procesa i stanja koji, zbog izražavanja u novčanoj jedinici mere, omogućuju da se stvori slika o ukupnom budućem poslovanju jedinice računovodstvenog obuhvatanja. Računovodstveno planiranje zahteva vrednosnu stranu klasifikacije podataka o budućnosti u istom smislu kao što knjigovodstvo zahvata vrednosnu stranu procesiranja podataka o prošlosti. Zbog toga ulazi u funkcijski sklop računovodstva kao celine, bez obzira na to koja se služba njime bavi.

Za razliku od knjigovodstva, koje se završava računovodstvenim obračunima, računovodstveno planiranje se završava računovodstvenim predračunima koji su sastavljeni za jedinicu računovodstvenog obuhvatanja kao celinu ili za njene sastavne delove ili kao računovodstveni predračuni pojedine poslovne radnje (pretkalkulacije nabavke, proizvodnje ili prodaje). Računovodstveni predračuni treba da budu sastavljeni po istoj metodologiji po kojoj su sastavljeni računovodstveni obračuni, jer inače poređenja nisu moguća, a ona su bitna za donošenje kvalitetnih poslovnih i upravljačkih odluka.

Neka saznanja iz knjigovodstva podloga su za računovodstveno planiranje. Međusobna povezanost i zavisnost evidentiranja poslovnih događaja, koja je očita u knjigovodstvu, treba da se uzme u obzir i prilikom računovodstvenog planiranja. Knjigovodstveni podaci o prošlosti u mnogo čemu naznačuju situaciju u budućnosti. Zato je potrebno o njima voditi računa prilikom računovodstvenog planiranja. Sa druge strane, neka saznanja iz računovodstvenog planiranja podloga su za knjigovodstvo. U knjigovodstvu pojedini troškovi ukalkulisani su u iznosu koji se temelji na odgovarajućim računovodstvenim predračunima (tzv. troškovi po planskim cenama). Prilikom obračuna troškova po mestima njihovog nastajanja, često se koriste stavke koje proizilaze iz odgovarajućih računovodstvenih predračuna (na primer, raspored fiksnih i relativno fiksnih troškova). Zalihe materijala, proizvoda i nedovršene proizvodnje obično se iskazuju po planskim cenama, tj. po cenama iz odgovarajućih predračuna, dok se u knjigovodstvu paralelno evidentiraju odstupanja. Isto tako, nije moguće izvršiti pravilan obračun uspeha organizacionih jedinica ili učinak na pojedinom radnom mestu, bez unošenja stavki iz odgovarajućih računovodstvenih predračuna u knjigovodstvo. U planiranju ne učestvuju samo računovođe, već zavisno od vrste plana i drugi eksperti (inženjeri, stručnjaci za marketing, menadžeri i dr.). Najbolji primer je izrada biznis (poslovnog) plana koji predstavlja osnovu za odlučivanje o ulasku u nove investicije, odobravanje kredita ili u bilo koji ozbiljniji poslovni poduhvat.

Usvojeni računovodstveni predračuni uzimaju se kao kriterijum prilikom ocenjivanja onoga što je ostvareno i u tom smislu čine podlogu za donošenje poslovnih odluka iz oblasti nadzora kao upravljačke funkcije, sa stanovišta ocenjivanja pravilnosti i odlučivanja koje će se mere preduzeti za uklanjanje nepravilnosti u poslovanju. Ti predračuni mogu se zaustavljati i u okviru računovodstvene analize, da bi se već u tom okviru pripremila objašnjenja o razlozima za odstupanje onoga što je ostvareno od onoga što je planirano za određeni obračunski period.

Računovodstveni nadzor na osnovu podataka u knjigovodstvenim dokumentima i poslovnim knjigama obezbeđuje utvrđivanje pravilnosti i ispostavljanje naloga za otklanjanje nepravilnosti u svim delovima računovodstva. On se ostvaruje kao kontrola, inspekcija ili revizija, bilo da se radi o internim organima nadzora ili o eksternoj kontroli ili inspekciji, odnosno internoj ili eksternoj reviziji. Pojedini vidovi internog i eksternog nadzora propisani su zakonima kao obavezni. Tako na primer, Zakon o računovodstvu, kod nas, propisuje

obavezu pravnog lica da u opštem aktu utvrdi interne računovodstvene kontrolne postupke, a takođe i obavezu eksterne revizije za velika i srednja pravna lica, matična pravna lica koja u skladu sa tim Zakonom, sastavljaju konsolidovane finansijske izveštaje, za pravna lica koja emituju hartije od vrednosti i druge finansijske instrumente kojima se trguje na organizovanom tržištu, kao i za sve izdavaoce hartija od vrednosti.

Računovodstveni nadzor je, dakle, deo procesiranja podataka kao informacione funkcije i ne odnosi se samo na knjigovodstvene podatke. To nije samo nadzor nad knjigovodstvenim dokumentima i kasnijom obradom knjigovodstvenih podataka, nego se proširuje na proveravanje poslovanja sa stanovišta opštih akata materijalne prirode i privredno - finansijskih propisa. Svrha računovodstvenog nadzora je dobijanje pouzdanih računovodstvenih obračuna, odnosno finansijskih izveštaja i postizanje usaglašenosti poslovanja sa zakonskim propisima i internim opštim aktima pravnog lica. Računovodstveni nadzor je, u određenom smislu, usko povezan sa samim knjigovodstvom i obavlja se pretežno kao računovodstvena kontrola. Podaci iz knjigovodstvenih dokumenata ne unose se u poslovne knjige ako nisu kontrolisani, a na osnovu podataka iz poslovnih knjiga ne sastavljaju se računovodstveni obračuni ako ti podaci nisu kontrolisani. Organizaciona rešenja u knjigovodstvu, utiču na oblike računovodstvene kontrole, dok računovodstvena kontrola utiče na rezultate rada u knjigovodstvu. Računovodstvena kontrola knjigovodstvenih dokumenata i poslovnih knjiga mora biti organizovana tako da u toku svog normalnog rada otkriva eventualne nepravilnosti i nepoštovanje internih i eksternih propisa, zloupotrebe i pronevere, a time utiče na njihovo sprečavanje.

Kontrola dokumenata o nastalim poslovnim promenama pre knjiženja obuhvata, pre svega, suštinsku kontrolu, tj. utvrđivanje dokaza da je poslovna promena sadržana u dokumentu zaista nastala (istinitost). Drugo je tzv. formalna kontrola kojom se utvrđuje da li dokument sadrži sve poslovne promene (potpunost). Treće, da li su kvantitativne veličine u dokumentu (količina, cena, vrednost) dobro obračunate (tačnost i materijalnost). I četvrto, da li je poslovna promena izvršena u skladu sa odgovarajućim važećim propisima (zakonitost).

Kontrolom vođenja poslovnih knjiga utvrđuje se da li su sve poslovne promene tačno proknjižene, da li su poslovne knjige ažurne i da li su međusobno uskladjene (dnevnik i glavna knjiga, sintetičke i analitičke, subanalitičke i druge pomoćne knjige i evidencije).

Kontrolom računovodstvenih, odnosno finansijskih izveštaja, utvrđuje se da li su oni zasnovani na odgovarajućim evidencijama, da li su pozicije tih izveštaja tačno prikazane i da li su sastavljeni u skladu sa propisima i internim opštim aktima pravnog lica.

Revizija ispituje i ocenjuje organizaciju i funkcionisanje internih kontrola i način sastavljanja računovodstvenih obračuna i predračuna, kao i objektivnost i zakonitost sastavljenih finansijskih izveštaja sa svrhom davanja nezavisnog mišljenja o tome i podizanja pouzdanosti i poverenja u računovodstvene informacije. Jednoobraznost metodoloških postupaka u obavljanju revizije, kao i sastavljanje izveštaja, odnosno mišljenja revizora uređuje se Međunarodnim standardima revizije.

Računovodstvena analiza je produžetak obrade podataka iz knjigovodstva i računovodstvenog planiranja. Cilj analize je da upoređenjem podataka u računovodstvenim obračunima i računovodstvenim predračunima omogući sagledavanje i objašnjenje stanja i uspešnosti poslovanja i na osnovu toga formiranje predloga za poboljšanje poslovnih procesa. Ona je deo sveukupne delatnosti računovodstva kao informacione funkcije u pravnom licu, koja je usko povezana sa sastavljanjem finansijskih izveštaja i prezentovanjem širih informacija koje su korisne za donošenje ekonomskih odluka.

U računovodstvenoj analizi račšlanjaju se i ocenjuju odstupanja ostvarenih veličina od planiranih i standardnih ili drugih uporedivih veličina, kao i uzroci nastanka tih odstupanja. Najčešći oblici računovodstvene analize su: analiza izvršenja plana, analiza troškova, analiza

prihoda, analiza uspešnosti, analiza finansijskog stanja i analiza bilansa koja se smatra najstarijim vidom analize i kojoj su posvećeni mnogi teoretski i stručni radovi. Za analizu se koriste brojni podaci i iz njih izvedeni pokazatelji stanja, poslovanja, i uspešnosti poslovanja, kao i njihova kombinacija za jedan obračunski period (statička analiza) ili u nizu uzastopnih poslovnih godina (dinamička analiza). Rezultati računovodstvene analize prezentuju se u napomenama uz finansijske izveštaje ili u posebnim dokumentima , koji računovodstvene predračune povezuju sa računovodstvenim obračunima i objašnjavaju razlike između njih. U tom smislu se računovodstveni obračuni, kao rezultat knjigovodstva ne smatraju završenom informacijom dok ne prodju kroz računovodstvenu analizu, naročito ako se radi o računovodstvenim obračunima za potrebe onih korisnika koji na toj osnovi donose materijalno značajne odluke.

Uspostavljanje sistematske računovodstvene analize pretpostavlja ne samo metodološko ujednačavanje računovodstvenih predračuna i računovodstvenih obračuna, nego i to da se knjigovodstvo prilagodi potrebama praćenja plana i da se tako, već od samog početka, izgrađuje sa stanovišta potreba računovodstvene analize. Poznavanje razloga za odstupanje i obima njihovog uticaja može se u području nadzora inicirati određene korektivne i represivne akcije, a u području planiranja dovesti do toga da se ubuduće uzimaju u obzir ciljevi i sredstva koji su ostvarivi.

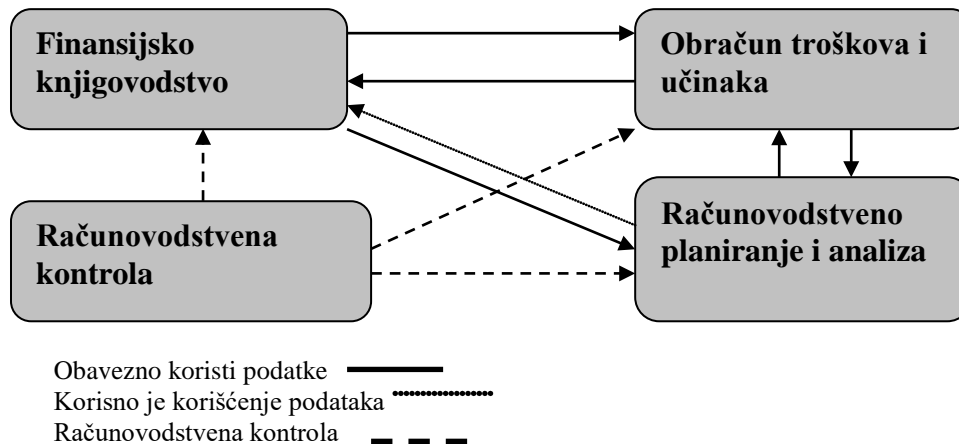
Računovodstveno informisanje je poslednja funkcija računovodstva, jer je i suština računovodstva proizvodnja informacija. Računovodstvo je informacioni podsistem pravnog lica kao poslovnog sistema. Računovodstvene informacije, zavisno od njihove namene i korisnika, obezbeđuju se dnevno, dekadno, mesečno ili tromesečno (za operativno odlučivanje), ili kao godišnje ili informacije za duži period (za upravljačko, odnosno strateško odlučivanje).

Računovodstvene informacije i izveštaji namenjeni su internim i eksternim korisnicima. Najvažniji interni korisnik računovodstvenih informacija je rukovodstvo kompanije za operativno donošenje poslovnih odluka o cenama, plaćanju, zaduživanju, upravljanju zalihama, novčanim tokovima i drugo. Eksterni korisnici računovodstvenih informacija i izveštaja su: investitori, kreditori i drugi poverioci zbog boniteta poslovnog subjekta kome daju sredstva; dobavljači zbog ocene mogućnosti plasmana i naplate; kupci zbog ocene stabilnosti snabdevanja, uslova kupovine, mogućnosti kupovine na kredit i slično; vlasnici kapitala - akcionari zbog sigurnosti akcija i mogućnosti potencijalne dividende; poreski organi zbog kontrole izmirivanja fiskalnih obaveza; statistički organi zbog makroekonomskih izveštaja; zatim komore, druge asocijacije, i naravno javnost.

Računovodstveno informisanje završava se računovodstvenim (finansijskim) izveštajima koji se, po pravilu, podnose u pismenom obliku ili elektronskim putem korisnicima tih izveštaja. Predmet računovodstvenih izveštaja su računovodstveni predračuni i računovodstveni obračuni kao celina ili njihovi delovi, a mogu biti i samo pojedini računovodstveni podaci iz faze sakupljanja, sredjivanja i obrade podataka o prošlosti ili o budućnosti, u vidu pojedinačnih računovodstvenih informacija. Kvalitativna obeležja informacija sadržanih u računovodstvenim, odnosno finansijskim izveštajima, kao svojstva koja čine da su informacije obezbeđene u njima upotrebljive za korisnike tih izveštaja, su: (1) razumljivost, (2) važnost, (3) pouzdanost i (4) uporedivost. Radi se o glavnim obeležjima od kojih treba polaziti u pripremi finansijskih izveštaja da bi oni istinito i pošteno (objektivno) prikazali informacije o finansijskom položaju, uspešnosti i promenama u finansijskom položaju pravnog lica, o čemu će biti više reči u konceptualnom okviru za prikazivanje finansijskih izveštaja. Može se zaključiti da računovodstveno informisanje u pogledu raspoloživih računovodstvenih podataka i informacija iz knjigovodstva, računovodstvenog planiranja i računovodstvene analize, ali te podatke i informacije prilagođava tako da su pogodni za

prenošenje i naročito da odgovaraju mogućnostima njihovih korisnika da ih shvate. I obrnuto, računovodstveno informisanje mora da utiče na knjigovodstvo, računovodstveno planiranje i računovodstvenu analizu. Ono što računovodstvo treba redovno da daje korisnicima svojih podataka i informacija valja obezbediti već redovnim postupcima u okviru knjigovodstva, računovodstvenog planiranja i računovodstvene analize.

Između navedenih područja računovodstva postoji povezanost. Podaci koji su sakupljaju beleže i klasifikuju u knjigovodstvu, kao osnovnom i istorijski najstarijem delu računovodstva, polazna su osnova za obavljanje delatnosti u ostalim delovima računovodstva, s tim da i ovi delovi, svaki na svoj način utiču na knjigovodstvo.

Slika 1. Međusobna povezanost delova računovodstvenog informacionog sistema

4. ORGANIZACIONI DELOVI RAČUNOVODSTVA

Zbog različitog interesa internih i eksternih korisnika računovodstvenih informacija i finansijskih izveštaja, u novije vreme došlo je do razvoja računovodstva i njegovog razgraničenja u dva relativno izdvojena ali uzajamno zavisna i povezana dela: finansijsko računovodstvo i upravjačko računovodstvo. Po našem mišljenju, danas postoje opravdani razlozi za to da se, kao poseban treći deo, definiše i poresko računovodstvo.

Osnova za razgraničenje finansijskog i upravjačkog računovodstva nalazi se u dva područja poslovanja pravnog lica, i to u području njegovog poslovanja sa drugima, tj. u okruženju, i u području poslovanja unutar samog pravnog lica. Finansijsko, kao i poresko računovodstvo, vezani su za područje poslovanja u okruženju, a upravjačko za područje poslovanja unutar pravnog lica.

4.1. FINANSIJSKO RAČUNOVODSTVO

Finansijsko računovodstvo usmereno je, uglavnom, ka zadovoljavanju interesa eksternih korisnika računovodstvenih, odnosno ka sastavljanju i prikazivanju finansijskih izveštaja opšte namene. Ovi finansijski izveštaji su strogo formalni i kod određenih pravnih lica podležu reviziji u skladu sa zakonima kojima se uređuje obaveza revizije finansijskih izveštaja. To su redovni godišnji i u određenim slučajevima vanredni finansijski izveštaji koji se dostavljaju državnim organima, institucijama finansijskog tržišta, akcionarima, investitorima

i drugim eksternim korisnicima. Finansijsko računovodstvo prati eksterno područje poslovanja sa svedenim zbirnim podacima o internom području poslovanja. Ono obuhvata računovodstveno praćenje sredstava i obaveza prema izvorima sredstava kao i poslovnog rezultata ukupnog poslovnog procesa u jedinici računovodstvenog obuhvatanja sa posebnim naglaskom na finansijske odnose sa drugima. Finansijsko računovodstvo se susreće i pod nazivima poslovno, glavno, centralno ili bilansno računovodstvo.

Često se ne razlikuje dovoljno funkcija finansijskog računovodstva od funkcije finansiranja. Treba imati u vidu to da je finansijsko računovodstvo informaciona funkcija, dok se kod finansiranja radi o pribavljanju sredstava, preobražavanju sredstava, vraćanju sredstava i uskladjivanju obaveza prema izvorima sredstava. Finansiranje je jedna od osnovnih funkcija u operativi, a računovodstvo je sastavni deo informacionih funkcija.

Računovodstvo za odluke o finansiranju daje potrebne informacije, a iz same delatnosti finansiranja prima odgovarajuće podatke. To pokazuje da se suštinski razlikuju finansijsko računovodstvo i finansiranje kao poslovne funkcije i ne treba da zbunjuje to što se organizaciono obe te funkcije mogu obavljati i u okviru iste službe koja se naziva, npr., finansijska služba, računovodstvena služba, privredno - računski sektor i slično.

4.2. UPRAVLJAČKO RAČUNOVODSTVO

Upravljačko računovodstvo je u funkciji obezbeđivanja informacija internim organima (rukovodstvu) za efikasno upravljanje poslovnim procesima. Ovo računovodstvo često se izjednačuje sa pogonskim knjigovodstvom, odnosno knjigovodstvom troškova, što nije isto, jer upravljačko računovodstvo obuhvata šire područje, uključujući mogućnost utvrđivanja efekata poslovanja po delatnostima, sektorima, poslovnim jedinicama, sve do pojedinačnog proizvoda, a takodje uključujući ne samo stvarne troškove i prihode (obračune), već i planske (predračune i njihovo međusobno poredjenje). U stvari, ključni deo upravljačkog računovodstva je računovodstvo troškova i učinaka (kod nas klasa 9) koje predstavlja analitičko računovodstvo internog područja poslovanja. Često se naziva i interno računovodstvo, a kod proizvodjačkih pravnih lica i fabričko ili pogonsko računovodstvo. Ono je deo upravljačkog računovodstva čija je osnovna sadržina višestruka analitička obrada troškova i učinaka. Bitna karakteristika upravljačkog računovodstva je da se kod njega mnogo veća pažnja posvećuje prikladnosti informacija i pravovremenosti informacija nego u finansijskom računovodstvu i računovodstvu troškova. Računovodstvene informacije su u njemu uvek problemski orijentisane, mnogo je veći akcenat na ispitivanju odstupanja u ekonomskim kategorijama. Osim toga, ovo računovodstvo omogućuje obezbeđivanje podataka o komparativnim prednostima i nedostacima, troškovima i efektima i neto rezultatima alternativnih rešenja kao osnove za odlučivanje (odluka i nema smisla ako ne postoji izbor od više alternativnih rešenja)

U finansijskom računovodstvu i računovodstvu troškova polazište je uvek izvorni podatak. Prikupljeni podaci se zatim na uobičajeni način sređuju i obrađuju dok se ne dodje na kraju do podataka, odnosno informacija, koji se iskazuju u računovodstvenim izveštajima. U upravljačkom računovodstvu se polazi od toga kakve odluke u okviru poslovnog sistema treba doneti i u skladu sa tim potrebama se koncipira struktura potrebnih računovodstvenih podataka i informacija. Ono je usmereno, pre svega, ka budućnosti. Povoljna okolnost za to je što upravljačko računovodstvo nije formalizovano odnosno nije ograničeno propisima, već se prilagođava konkretnim potrebama i specifičnostima određenog poslovnog sistema. Time je i pripremanje podataka za interne potrebe otvoren znatno širi prostor.

Prema tome, u odnosu na finansijsko računovodstvo, upravljačko računovodstvo je u mnogo većem obimu usmereno ka informacijama za poslovno odlučivanje.

4.3. PORESKO RAČUNOVODSTVO

U savremenoj privredi, a posebno u uslovima primene bilo međunarodnih ili nacionalnih računovodstvenih standarda, sve više se izdvajaju elementi računovodstva koji se vode za poreske svrhe. Ovo je iz razloga što se poreski propisi u priznavanju, merenju i prikazivanju elemenata finansijskih izveštaja obično razlikuju od računovodstvenih propisa i računovodstvenih standarda, što ima za posledicu da se poreski bilansi razlikuju od bilansa koji su sastavni deo finansijskih izveštaja opšte namene.

Iako se poresko računovodstvo u preduzećima i drugim pravnim licima i kod preduzetnika nije formiralo kao posebna organizaciona celina, ono se funkcionalno izdvaja po tome što se u poslovnim knjigama u skladu sa klasifikacijom utvrđenom kontnim okvirima i kontnim planovima, kao i putem drugih evidencija, obezbeđuje odvojene podatke i informacije za utvrđivanje poreske obaveze i plaćanje poreza, kao i za vršenje poreske kontrole.

Poresko računovodstvo sve više dobija na značaju uvođenjem sistema samooporezivanja kod nas, koji podrazumeva da poreski obveznik na osnovu propisanih evidencija sam obračuna porez i podnese poresku prijavu na osnovu koje vrši plaćanje poreza, što je bitna razlika u odnosu na raniji sistem, kada je poreski organ rešenjem utvrđivao porez. Ovo dodatno pojačava odgovornost za vođenje poreskog računovodstva i drugih poreskih evidencija i postavlja visoke zahteve u pogledu stručnosti računovođa, u smislu dobrog poznavanja ne samo računovodstvenih, već i poreskih propisa u svim segmentima poreskog sistema. Navešćemo samo dva segmenta koji ilustruju šta mora obezbediti poresko računovodstvo u tim segmentima.

Za utvrđivanje godišnjeg poreza na dobit, odnosno za izradu poreskog bilansa i poreske prijave kojom se utvrđuje porez na dobit pravnog lica, uporedo sa računovodstvenim podacima za izradu finansijskih izveštaja opšte namene, potrebno je obezbediti niz računovodstvenih podataka koji su značajni za utvrđivanje visine poreza na dobit, kao što su podaci o kapitalnim dobitima i gubicima, o uskladjivanju rashoda (neki rashodi se ne priznaju u poreskom bilansu, a neki se priznaju u ograničenim iznosima), uskladjivanju prihoda (prihodi koji se izuzimaju radi izbegavanja dvostrukog oporezivanja i korekcije prihoda po osnovu trasfernih cena) zatim, podaci značajni za poreske podsticaje, podaci o poreskim oslobodjenjima i umanjenjima obračunatog poreza, o poreskim kreditima, poreskom konsolidovanju i dr. Obezbeđivanje svih ovih podataka u poslovnim knjigama i drugim evidencijama vrši se tokom cele poslovne godine da bi se mogao sastaviti poreski bilans u skladu sa poreskim propisima.

Uvodjenje poreza na dodatu vrednost u naš poreski sistem od 1. januara 2005. godine, pored niza prednosti u odnosu na raniji sistem poreza na promet, nametnulo je nove evidencije poreskom računovodstvu. Podzakonski propis (pravilnik) kojim je uređena obaveza vođenja osnovnih evidencija o PDV, sadrži oko 35 vrsta podataka koje obveznik PDV mora obezbediti na način koji omogućava kontrolu obračunavanja i plaćanja PDV u svakom poreskom periodu. Ova evidencija zahteva i znatno veću ažurnost i tačnost računovodstva nego u prethodnom sistemu jednofaznog poreza na promet jer se prema sadašnjim propisima, obaveza poreza utvrđuje i uplaćuje kao konačna za svaki poreski period (kalendarski mesec ili tromesečje) na osnovu poreske prijave koja se podnosi poreskom organu u roku od deset dana po isteku poreskog perioda. Osim navedenog, poresko računovodstvo obezbeđuje podatke i informacije za sve druge vrste poreskih obaveza kao što su porezi na imovinu, porez na dohodak građana, odnosno porezi po odbitku i dr. Sve to ukazuje na specifičnosti poreskog računovodstva kao funkcionalnog dela računovodstva pravnog lica i preduzetnika.

Treba istaći između poreskog računovodstva koje se na izneti način vodi kod pravnog lica i preduzetnika od poreskog računovodstva koje vodi Poreska uprava u skladu sa odredbama

člana 163. Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji („ Službeni glasnik RS", br. 20/07,... i 20/09), na način uređen aktom koji donosi ministar finansija. U tom računovodstvu Poreska uprava za svakog poreskog obveznika iskazuje analitičke podatke o visini poreske obaveze, o iznosu uplate javnih prihoda, kamate za neredovno plaćanje i dr. koji se moraju slagati sa podacima koje pravno lice i preduzetnik vode u svom računovodstvu. U praksi se ove evidencije često ne slažu, kako zbog grešaka koje se dešavaju kod poreskog obveznika (ako, na primer, ne podnese poresku prijavu, u nalog za uplatu unese pogrešan PIB, šifru plaćanja, broj računa, šifru opštine i sl.) tako i zbog Poreske uprave (ako ne proknjiži uplatu na ispravnom PIB- u, šifri opštine kojoj taj prihod pripada, šifri obveznika i sl). Zbog toga poreski obveznik redovno a najmanje jednom godišnje (na dan bilansa), da izvrši usaglašavanje stanja u svojim knjigama sa stranjem u knjigama Poreske uprave, kako bi se izbegli problemi koji mogu nastati zbog neusaglašenosti ovih evidencija.

5. RAČUNOVODSTVENA NAČELA

Opšte prihvaćena računovodstvena načela razvijena od strane računovodstvene teorije i prakse, sračunata su da jasno definišu računovodstvene elemente. Ona jesu „opšti okvir koji određuje koja je informacija uključena u finansijske izveštaje i kako bi ta informacija trebalo biti predstavljena.“⁷

Ova pravila su nastala kombinovanjem tradicije, iskustva i zvaničnog stava i kontinuirano se usavršavaju, a da bi se obezbedila njihova primena neophodna je autoritativna potpora. Mogu biti arbitrarna i mogu se menjati tokom vremena, ukoliko se uoče slabosti postojećih pravila. Njihova upotreba zahteva razumevanje i pridržavanje od strane svih korisnika.

Kako bi se obezbedilo verno i korektno pripremanje i prezentovanje finansijskih izveštaja trebalo bi se pridržavati sledećih računovodstvenih načela⁸:

- načelo dvostranog obuhvatanja poslovnih promena,
- načelo poslovne jedinice,
- načelo kontinuiteta poslovanja,
- načelo novčanog merila
- načelo stvarnog troška
- načelo opreznosti
- načelo uzročnosti

Načelo dvostranog obuhvatanja poslovnih promena koje se događaju na imovini preduzeća usled poslovanja menjajući njenu visinu i/ili strukturu, a mogu se razvrstati u četiri velike grupe:

Prvu grupu čine one ekonomske promene koje imaju za posledicu povećanje nekog imovinskog oblika (aktive) i povećanje u istom iznosu nekog od izvora sredstava (pasive).

Drugu grupu ekonomskih promena čine promene koje dovode do smanjenja nekog oblika aktivne, kao i pasive i to u istom iznosu.

U treću grupu promena ubrajaju se one koje dovode do povećanja jednog od oblika imovine, što prouzrokuje smanjenje za isti iznos drugog oblika imovine. Četvrtu grupu ekonomskih promena čine one koje imaju za posledicu promenu u strukturi izvora sredstava tj. povećanje jednog oblika pasive izaziva smanjenje drugog.

Kako svaka ekonomska promena tangira dva osamostaljena imovinska dela i dva puta se beleži, otuda dvojnost u obuhvatanju ekonomskih promena.

Načelo poslovne jedinice (The Entity Concept) je zahtev da se imovina uložena u poslovanje obuhvata odvojeno od ostale imovine vlasnika i poverilaca i da se uspešnost upravljanja tom imovinom kontroliše putem rezultata. Poslovna jedinica se najčešće poklapa sa računovodstvenom celinom, osim u slučaju kada se u okviru jedne poslovne, formira određeni broj računovodstvenih celina. Potreba da se jedinstveni poslovni proces подели na nekoliko računovodstvenih celina javlja se kod velikih privrednih subjekata koji na ovakav način žele da na višem nivou postignu kontrolu uspešnosti poslovanja. Uže računovodstvene celine mogu se formirati kao mesta troškova, profitni centri i investicioni centri.⁹

Načelo kontinuiteta ili stalnosti poslovanja (The Going-Concern Concept) proizilazi iz dugoročnog poslovanja preduzeća i potrebe za permanentnom kontrolom poslovanja, što ima za posledicu utvrđivanje rezultata u kraćim vremenskim intervalima, odnosno, periodičnog rezultata. Periodični rezultat koji nastaje u vremenskim periodima koji su delovi ukupnog

⁷ Megis&Megis «Računovodstvo – temelj poslovnog odlučivanja», Mate, 1999. str.15

⁸Škarić Jovanović dr Kata „Finansijsko računovodstvo“ Ekonomski fakultet ,Beograd, 2009, str.11

⁹ Opširnije o računovodstvenim celinama – mestima troškova, profitnim centrima, investicionim centrima Megis&Megis «Računovodstvo – temelj poslovnog odlučivanja», Mate, 1999 str. 1115

životnog ciklusa preduzeća predstavlja deo totalnog rezultata preduzeća koji bi se utvrdio kao razlika između ukupno naplaćenih i ukupno plaćenih iznosa, po okončanju svih poslovnih aktivnosti preduzeća. Iz navedenog proizilazi¹⁰:

- da su računovodstveni izveštaji koje prezentuje preduzeće periodični izveštaji,
- da ne postoji obaveza apsolutno tačnog procenjivanja sredstava u aktivi, obaveza i sopstvenog kapitala po tržišnim cenama (što je neophodno samo prilikom prestanka rada preduzeća).

Procenjivanje imovine, kapitala i rezultata zasniva se na principu stalnog troška. Imovina preduzeća sve dok preduzeće posluje sa dobitkom vrednuje se na bazi stvarnog (istorijskog troška) tj. stvarne nabavne cene kao objektivnog kriterijuma za utvrđivanje efikasnosti upravljanja kapitalom. Odstupanje od principa stvarnog troška, dozvoljava se samo prilikom prodaje celog preduzeća i likvidacije preduzeća usled gubitka. Prodajom preduzeća prestaje kontinuitet u njegovom poslovanju, i tada se vrednovanje sredstava vrši po tekućoj tržišnoj ili likvidacionoj ceni. Ukoliko preduzeće posluje sa gubitkom i zahteva se njegova likvidacija, dolazi do prestanka u kontinuitetu njegovog poslovanja. U tom slučaju se "vrednovanje sredstava, sopstvenog kapitala, pa i obaveza sprovodi po likvidacionim cenama, koje su u načelu niže od stvarno učinjenog novčanog izdatka za njihovo sticanje.¹¹

Načelo novčanog merila (The Money Measurement Concept) omogućuje svođenje različitih finansijskih elemenata na zajednički imenitelj tj. novac. Imovina, obaveze, kapital, prihodi i rashodi kao i transakcije koje nastaju u vezi sa njima mogu se javiti u različitim pojavnim oblicima, primena načela novčanog merila, ima za cilj da izrazi različite računovodstvene kategorije u novcu, odnosno, u nacionalnoj valuti. Da bi imovina bila realno prikazana potrebno je da, u ukupnom iznosu, bude iskazana u novčanim jedinicama iste kupovne moći, što je neretko teško ostvariti, s obzirom da tokom vremena dolazi do promene kursa nacionalne valute. U uslovima inflatornih ili deflatornih tendencija iskazna moć finansijskih izveštaja se narušava, s obzirom da se imovina stiće u različitim vremenskim periodima i iskazuje u novčanim jedinicama različite kupovne snage npr. "ona imovina koja je u odnosu na dan izveštavanja nabavljena ranije u uslovima inflacije, biće iskazana u novčanim jedinicama veće kupovne snage, od imovine koja je nabavljena kasnije."¹² Međutim, da bi imovina realno prezentovala finansijski položaj i profitabilnost neophodno je da bude iskazana u novčanim jedinicama iste kupovne snage što zahteva neutralisanje efekata monetarnih poremećaja primenom odgovarajućih postupaka, npr. revalorizacije, u očuvanju kvaliteta računovodstvenih informacija.

Načelo stvarnog istorijskog troška (The Cost Concept) je zahtev da imovina bude iskazana u visini novčanog izdatka koji je učinjen u momentu njenog sticanja. To je onaj iznos koji je izvorno plaćen za kupovnu imovine i može se razlikovati od iznosa koji je potrebno platiti u momentu bilansiranja. Delovi imovine poput robe, materijala i sl. vrednuju se po nabavnoj vrednosti u momentu sticanja, dok će nedovršena proizvodnja i gotovi proizvodi biti vrednovani u visini troškova ulaganja tj. ceni koštanja. Određena imovina, poput potraživanja i gotovine, kao i kapital i obaveze vrednuju se po knjigovodstvenoj vrednosti proistekloj iz određene poslovne transakcije, što važi i za prihode i rashode.

Dakle, za vrednost imovine, kapitala, obaveza, prihoda i rashoda merodavan je novčani iznos izdatka, odnosno, primitka, u momentu njihovog sticanja, odnosno, nastanka. Ovi iznosi ne

¹⁰ Đukić dr Tadija «Uloga računovodstvenih informacija u upravljanju preduzećem», Niš, 2007 str.49

¹¹ Opširnije Đukić dr Tadija, «Uloga računovodstvenih informacija u upravljanju preduzećem», Niš 2007. str. 49

¹² Opširnije Škarić Jovanović dr Kata «Računovodstvo», Viša poslovna škola, Beograd, 1999. str.33.

moraju da budu ekvivalentni iznosima koji bi se javili po istom osnovu u momentu bilansiranja, što je naročito karakteristično u uslovima monetarne nestabilnosti i svakako dovodi do smanjivanja iskazne moći finansijskih izveštaja. Međutim, insistiranje na načelu istorijskog troška vrši se iz razloga efikasnije kontrole računovodstvenih podataka, s obzirom da i nabavna vrednost i cena koštanja jesu realne činjenice koje su potkrepljene odgovarajućom dokumentacijom.

Načelo opreznosti (The Concept of Prudence) ima za cilj da se imovina preduzeća i obračunati periodični rezultat oprezno odmere. Primenom ovog načela sprečava se precenjivanje imovine i iskazivanje precenjenog rezultata poslovanja, što je u interesu svih korisnika finansijskih izveštaja. Precenjivanje rezultata, onemogućilo bi realnu procenu rizika ulaganja kapitala, jer ne bi pružilo poveriocima korektnu sliku o neto imovini preduzeća poveriocima, koja je osnovni kriterijum u oceni sigurnosti ulaganja. Pri tom, nepoštovanje principa opreznosti moglo bi navesti vlasnika na donošenje pogrešnih poslovnih odluka, koje bi imale za posledicu odliv kapitala i ugrozio opstanak preduzeća. Oprezno odmeravanje imovine nalaže poštovanje sledećih pravila.¹³

- pojedini delovi imovine procenjuju se najviše po nabavnoj vrednosti, tj. u visini cene koštanja, sem u slučaju kada su na dan bilansiranja tržišne cene za date imovinske delove niže, pa je potrebno procenu izvršiti po nižim tržišnim cenama.
- obaveze se procenjuju najmanje u visini nabavne vrednosti. Ukoliko izmirenje obaveze zahteva isplatu veće sume od knjigovodstvene vrednosti, onda se procenjivanje mora izvršiti po višoj vrednosti.

Radi opreznog odmeravanja neto imovine i periodičnog rezultata treba se pridržavati principa realizacije i impariteta. Principa realizacije označava da za preduzeće nema ni dobitaka, ni gubitaka pre prodaje učinaka. Po ovom principu dobitak se može obračunavati na ime prodajne vrednosti za dobro koje je proizvedeno, prodato i isporučeno kupcu. Znači, prema principu realizacije preduzeće može iskazati samo one rezultate koji su potvrđeni na tržištu. Princip impariteta je dopuna principa realizacije i ogleda se u zahtevu za nejednakim tretmanom pozitivnog i negativnog rezultata. Prema principu impariteta u bilansu se iskazuju ne samo realizovani (ostvareni) gubici već i pretpostavljeni (verovatni) gubici. Znači, prema ovim principima nije dozvoljeno iskazivanje nerealizovanih dobitaka, ali se preporučuje iskazivanje kako realizovanih tako i nerealizovanih gubitaka, čime se postiže oprezno odmeravanje periodičnog rezultata.

Načelo uzročnosti predstavlja zahtev da se u obračunskom periodu, prilikom utvrđivanja poslovnog rezultata, uzmu u obzir svi prihodi i rashodi koji su u njemu nastali, nezavisno od toga da li i kada su prihodi naplaćeni, a rashodi plaćeni. Respektovanje ovog načela nameće se zbog periodičnog sastavljanja finansijskih izveštaja, čime se samo imitira prekid poslovne aktivnosti preduzeća, što ima za rezultat postojanje nezavršenih poslovnih operacija. Naime, u momentu sastavljanja bilansa uspeha svi prihodi nisu naplaćeni, niti su sve naplate prihodi, takođe, neki rashodi nisu plaćeni, niti su sva plaćanja rashod. Ovakvo ne podudaranje novčanih i tokova rentabiliteta zahteva da se kao relevantni za utvrđivanje periodičnog rezultata moraju uzeti rentabilitetni tokovi tj. prihodi i rashodi obračunskog perioda za koji se utvrđuje rezultat. Finansijski izveštaji pripremljeni respektovanjem principa uzročnosti nisu informativno usmereni samo na prošlost, već govore i o obavezama za plaćanje gotovinom u budućnosti i resursima koji predstavljaju gotovinu koja će biti primljena u budućnosti.

¹³ Opširnije Škarić Jovanović dr Kata, Radovanović dr Radiša «Finansijsko računovodstvo», Beograd, 2006. str. 17.

6. OSNOVNI FINANSIJSKI IZVEŠTAJI

U osnovne računovodstvene izveštaja spadaju Bilans stanja i Bilans uspeha. Ovi izveštaju predstavljaju sastavni deo završnog računa preduzeća i pokazuju finansijski položaj i uspešnost u poslovanju preduzeća u toku poslovne godine. Pružaju informativnu podršku u oceni poslovanja preduzeća prvenstveno eksternim korisnicima (investitori, kreditori, dobavljači, vladine agencije, poreski organi, statistika i sl.), ali i internim korisnicima zaposlenima, vlasnicima, i najvišem nivou menadžmenta.

Takođe u većini razvijenih tržišnih privreda završni račun preduzeća uključuje još Bilans tokova gotovine, Izveštaj o promenama na kapitalu i Napomene uz finansijske izveštaje.

6.1. BILANS STANJA

Bilans stanja predstavlja pregled celokupne imovine preduzeća na određeni dan. Sama reč BILANS ukazuje težu, jer potiče od italijanske reči bilancio- vaga sa dva tasa na kojoj je uspostavljena ravnoteža. Bilans stanja se sastoji iz AKTIVE u okviru koje se iskazuju sredstva i PASIVE u okviru koje se iskazuju izvori (poreklo) tih sredstava. Bilans stanja se može sastaviti u formi:

- dvostranog računa pri čemu se na levoj strani iskazuju sredstva u okviru aktive, a na desnoj strani izvori u okviru pasive.
- jednostranog računa pri čemu se na levoj strani iskazuju sredstva u okviru aktive, a ispod toga izvori tih sredstava u okviru pasive.

U praksi se koristi bilans stanja jednostranog računovodstva, zbog lakše automatske obrade podataka. Grupisanje sredstava u okviru aktive vrši se prema njihovoj funkciji te razlikujemo poslovna i vanposlovna sredstva.

Poslovna sredstva koja se sastoje iz osnovnih i obrtnih sredstava. Osnovna sredstva ili stalna sredstva predstavljaju osnovu za rad svakog preduzeća i koriste se duži vremenski period tj. u okviru više reprodukcioničkih ciklusa, koeficijent obrta im je veći od jedan, imaju veću vrednost i najčešće nemenjanju svoj izgled upotrebom. U okviru osnovnih sredstava ubrajamo zemljište, građevinske objekte, opremu, dugoročne finansijske plasmane. Obrtna sredstva karakteriše jednokratna upotreba, ulaze u supstancu novog proizvoda i menjaju svoj izgled, prenoseći istovremeno celokupnu svoju vrednost. To su sredstva koja se često i brzo reprodukuju tj. njihova upotreba je najčešće i njihov potpuni utrošak. U obrtna sredstva ubrajamo: materijal, sitan inventar, autogume, nedovršene proizvode, poluproizvode, gotove proizvode, robu, novac.

Pored poslovnih sredstava postoje i vanposlovna sredstva, a javljaju se pre svega u obliku sredstva rezervi.

Osnovne grupacije izvora sredstava su: izvori poslovnih sredstava i izvori vanposlovnih sredstava.

U izvore poslovnih sredstava spadaju: kapital (državni, društveni, akcijski, zadružni itd.), krediti od banaka i ostali krediti i sve vrste obaveza.

Ukoliko izvore sredstava razvrstamo prema poreklu možemo uočiti dve grupacije a to su: sopstveni izvori sredstava kod kojih postoji obaveza vraćanja prema samom vlasniku tj. suvlasniku preduzeća. U sopstvene izvore sredstava ubrajamo osnovni kapital (državni, akcijski, udeli, ulozi, društveni kapital i dr.) i rezerve (kapitalne rezerve (emisione premije), revalorizacione rezerve, zakonske rezerve, statutarne i dr.), kao i neraspoređena dobit.

Pozajmljeni izvori kod kojih postoji obaveza vraćanja prema drugim subjektima (bankama,

kreditorima, investitorima, dobavljačima) i gde je gotovo uvek definisan rok vraćanja. Prema roku vraćanja ove izvore možemo podeliti na: dugoročne obaveze (rok vraćanja im je duži od jedne godine), kratkoročne obaveze (rok vraćanja je kraći od jedne godine). Klasifikacija bilansnih pozicija sprovodi se primenom dva osnovna principa i to:

- princip likvidnosti (princip opadajuće likvidnosti i rastuće dospelosti, princip rastuće likvidnosti i opadajuće dospelosti);
- princip funkcionalnosti.

U okviru principa rastuće likvidnosti u aktivi, prvo iskazuju osnovna sredstva, pa potom obrtna (zemljište, građevinski objekti, oprema, materijal, nedovršena proizvodnja, gotovi proizvodi, roba, blagajna, tekući račun), a u pasivi prvo sopstveni kapital, dugoročne i na kraju kratkoročne obaveze.

U okviru principa opadajuće likvidnosti u aktivi se svrstavaju prvo najlikvidnija sredstva tj. sredstva kojima se najpre može izmiriti neka obaveza (blagajna, tekući račun, potraživanja od kupaca, gotovi proizvodi i roba, nedovršena proizvodnja i poluproizvodi, materijal, osnovna sredstva u vidu opreme, mašina i zemljište, građevinski objekti). Po ovom principu u pasivi bilansa stanja iskazuju se najpre: obaveze koje treba izmiriti (obaveze prema dobavljačima, po kreditima i razne druge obaveze) a na kraju se iskazuje sopstveni kapital.

Što se tiče principa funkcionalnosti u okviru aktivi se iskazuju: osnovna sredstva (zemljište, građevinski objekti, oprema), obrtna sredstva (novac, materijal, nedovršena proizvodnja, gotovi proizvodi, potraživanja). U pasivi iskazuje se prvo: kapital, a zatim obaveze.

6.2. BILANS USPEHA

Bilans uspeha je finansijski izveštaj na osnovu kojeg korisnici imaju uvid u zarađivačku sposobnost preduzeća. Bilans uspeha pruža informacije o neto rezultatu, odnosno o dobitku ili gubitku ostvarenom u periodu na koji se izveštaj odnosi. Dobitak, odnosno, gubitak nastaje usled povećanja, odnosno, smanjenja sopstvenog kapitala, što proizilazi iz poslovnih aktivnosti preduzeća i može se obračunati poređenjem početnog i krajnjeg stanja bilansne pozicije „kapital“, nakon čega se vrši korigovanje tako dobijene razlike za naknadna ulaganja i povlačenja kapitala od strane vlasnika.¹⁴

Ovakvo informisanje o poslovnom rezultatu je nedovoljno za korisnike finansijskih izveštaja, te se nameće potreba za dubljim sagledavanjem izvora neto rezultata poslovanja kao razlike između prihoda i rashoda koji se obuhvataju na računima uspeha, a čijim zaključivanjem na kraju perioda dolazimo do bilansa uspeha.¹⁵ Iz ovoga proizilazi da je bilans uspeha najbitniji finansijski izveštaj koji ukazuje na profitabilnost preduzeća. On predstavlja izdvojeni deo bilansa stanja u koji se unosi podatak o ostvarenom rezultatu poslovanja koji je utvrđen u bilansu uspeha. Rezultat poslovanja se može javiti kao neraspoređeni (akumulirani) dobitak ili gubitak. Neraspoređeni dobitak evidentira se u okviru pozicije sopstveni kapital u pasivi bilansa stanja, dok se gubitak beleži u aktivi bilansa stanja ili u pasivi kao odbita stavka od sopstvenog kapitala. Na ovaj način bilans uspeha ostvaruje svoju funkciju utvrđivanja poslovnog rezultata i njegovog prenošenja radi kompletiranja bilansa stanja.

Poput bilansa stanja i bilans uspeha može biti prikazan u dve forme¹⁶:

¹⁴ Opširnije Stevanović dr Nikola „Upravljačko računovodstvo“, Ekonomski fakultet, Beograd, 2006, str.106

¹⁵ Krstić dr Jovan “ Instrumenti finansijsko računovodstvenog izveštavanja (pristup ex post i ex ante), Ekonomski fakultet, Niš, 2002, str. 61

¹⁶ Ranković dr Jovan „Upravljanje finansijama preduzeća“, Ekonomski fakultet, Beograd, 1995 str. 241-24

forma dvostranog pregleda (forma konta)
 forma liste (štafelna forma).

Bilans uspeha koncipiran u vidu dvostranog pregleda mogao bi imati sledeći izgled:

Bilans uspeha preduzeća "X" za period _____ godine

Poslovni rashodi	Poslovni prihodi
Finansijski rashodi	Finansijski prihod
Ostali rashodi	Ostali prihodi
Dobitak	Gubitak
Svega	Svega

Bilans uspeha sastavljen u formi dvostranog pregleda je jasniji i pregledniji iskaz dobitka ili gubitka, gde se na levoj strani svrstavaju rashodi, a na desnoj prihodi. Ukoliko su prihodi veći od rashoda ostvareni dobitak biće prikazan na levoj strani, dok u suprotnom slučaju, tj. u slučaju gubitka, isti će biti prikazan na desnoj strani. Ovakvim načinom obuhvatanja postignutog rezultata ostvaruje se veza sa knjigovodstvom kroz izjednačavanje leve i desne strane pregleda, kako se to čini na računu zaključka konta uspeha u knjigovodstvu, što je praćeno uključivanjem dobitka ili gubitka u bilans stanja, čime se vrši prenos rezultata sa računa zaključka konta uspeha na račune stanja.¹⁷ Zbog ovakvog načina prezentovanja, bilans uspeha sastavljen u formi konta, omogućuje korisnicima pregledan uvid u sve elemente (prihode i rashode) koji doprinose ostvarenju rezultata poslovanja. Takođe, moguće je analizirati učešće pojedinih globalnih grupa prihoda i rashoda (poslovni prihodi i rashodi, finansijski prihodi i rashodi, ostali prihodi i rashodi) u ostvarenim vrednosnim tokovima, kako bi se sagledala njegova uloga u formiranju dobitka ili gubitka. Osnovni nedostatak ove forme prikazivanja bilansa uspeha ogleda se u nemogućnosti segmentacije rezultata, tj. utvrđivanja poslovnog rezultata, rezultata iz finansiranja i ostalog rezultata.

Bilans uspeha u formi liste može se prezentovati na sledeći način:

Bilans uspeha preduzeća „X“ za period _____ godine

Poslovni prihodi
Poslovni rashodi
Poslovni rezultat (dobitak ili gubitak) (1-2)
Finansijski prihod
Finansijski rashodi
Rezultat iz aktivnosti finansiranja (dobitak ili gubitak) (4-5)
Ostali prihodi
Ostali rashodi
Ostali rezultat (dobitak ili gubitak) (7-8)
Ukupni prihodi (1+4+7)
Ukupni rashodi (2+5+8)
Dobitak/Gubitak (10-11) ili (3-6-9)

Kod bilansa uspeha u formi lista osnovni nedostatak prethodnog načina prikazivanja, postaje prednost, jer se ovim načinom prezentovanja ostvarenih prihoda i rashoda obezbeđuje neposredno sučeljavanje istih po pojedinim vrstama. Na taj način omogućeno je sagledavanje ostvarenih rezultata po pojedinim segmentima i utvrđivanje njihovog doprinosa ukupnom

¹⁷ Stefanović dr Nikola "Upravljačko računovodstvo", Ekonomski fakultet, Begorad, 2006. godina, str. 114-115

rezultatu poslovanja preduzeća. Ovo je utoliko značajnije ukoliko se u preduzeću pored finansijskog knjigovodstva, vodi i pogonski obračun. Zamerka bilansu uspeha u formi konta ogleda se u smanjenoj preglednosti i očiglednom gubitku veze sa knjigovodstvom. Bilansiranje rezultata poslovanja može se vršiti uz pomoć dve metode:

- metode ukupnih troškova,
- metode troškova prodatih učinaka.

Metoda ukupnih troškova sastoji se u tome da se do periodičnog poslovnog rezultata dolazi tako što se prihodu od realizacije, ostvarenom u konkretnom obračunskom periodu, suprotstavljaju ukupni troškovi nastali u tom periodu. Ovoj metodi odgovara bilans uspeha u formi konta gde se na desnoj strani iskazuju poslovni prihodi, a na levoj poslovni rashodi za dati obračunski period. Rezultat (dobitak ili gubitak) se utvrđuje kao razlika leve i desne strane.

Metoda troškova prodatih učinaka odnosi se na utvrđivanje rezultata poslovanja sučeljavanjem poslovnih prihoda sa ukupnim poslovnim rashodima koji obuhvataju troškove realizovanih proizvoda i učinaka i pripadajućih troškova perioda. Dakle, kod ove metode rezultat poslovanja predstavlja razliku između prihoda ostvarenih u jednom obračunskom periodu i sa njima korespondentnim rashodima koji obuhvataju troškove proizvodnje prodatih proizvoda i usluga, troškove uprave i administracije i troškove prodaje (cena koštanja prodaje = troškovi proizvodnje prodatih proizvoda i usluga + troškove uprave i administracije + troškovi prodaje).

6.3. BILANS TOKOVA GOTOVINE

Bilans tokova gotovine informiše zainteresovane korisnike o prilivima i odlivima gotovine, o tome koji su izvori gotovine i na koji način je korišćena. Na osnovu njega moguće je sagledati sposobnost preduzeća da plati svoje obaveze i isplati dividende i identifikovati eventualne potrebe za angažovanjem eksternih izvora finansiranja. Ovaj izveštaj prilikom njegove pripreme i prezentacije rasčlanjuje se na tri toka gotovine:

- Gotovinski tok poslovne aktivnosti proizilazi iz glavne delatnosti preduzeća, tj. iz priliva novca od prodaje dobara i činjenja usluga i odliva koji nastaju u vezi sa izmirenjem obaveza prema dobavljačima, poveriocima, akcionarima, kao i odliva zbog novih ulaganja.
- Gotovinski tok investicione aktivnosti obuhvata ulaganja u resurse (ulaganja u osnovna sredstva, nematerijalna ulaganja, učešće u kapitalu povezanih pravnih lica i sl.) i prilive po osnovu prodaje osnovnih sredstava, naplate kredita i kamate, dividendi i učešća u dobitku.
- Gotovinski tok aktivnosti finansiranja obuhvata novčane tokove koji se javljaju usled pribavljanja kapitala iz eksternih izvora (emitovanje akcija, obveznica, menica, hipoteka i sl.) i otplate po osnovu finansijskog lizinga, plaćenih kamata na dugove i dividende i sl.

Ovakvim rasčlanjivanjem gotovinskih tokova omogućava se sagledavanje doprinosa pojedinih segmenata poslovanja generisanju gotovine u toku poslovanja preduzeća.

6.4. IZVEŠTAJ O PROMENAMA NA KAPITALU

Izveštaj o promenama na kapitalu je sastavni deo seta finansijskih izveštaja čija se uloga ogleda u informisanju o promenama neto imovine preduzeća nastalim u toku poslovne godine, „nezavisno od toga da li su te promene proistekle iz obračuna u bilansu uspeha ili iz transakcija koje nemaju karakter rashoda ili prihoda ili zbog promena računovodstvenih politika ili korekcija po osnovu fundamentalnih grešaka“¹⁸.

Promene na kapitalu (neto imovini) u smislu povećanja ili smanjenja, nastaju kao rezultat nastanka prihoda i rashoda iskazanih u bilansu uspeha, kao i usled povećanja ili smanjenja neto imovine knjiženih direktno na računima kapitala. Takođe, izveštaj o promenama na kapitalu „statičke pokazatelje vrednosti elemenata sopstvenog kapitala prikazane u bilansu stanja prezentuje i sa stanovišta njihove promene tokom obračunskog perioda“¹⁹

6.5. NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVEŠTAJE

Prethodno obrađeni finansijski izveštaji imaju zadatak da pruže informacije vezane za finansijski položaj, zarađivačku sposobnost, novčane tokove i promene na kapitalu, koje su pre svega kvantitativne prirode. Međutim, za korisnike seta finansijskih izveštaja ovaj vid informisanja nije dovoljan, te se javlja zahtev za pružanjem dodatnih opisnih informacija radi povećanja upotrebne vrednosti gore navedenih izveštaja. Takve informacije se prezentuju u Napomenama uz finansijske izveštaje koje „dodatno pojašnjavaju strukturu, vrednost i obeležja nekih pozicija u ostalim izveštajima.“²⁰ Napomene uz finansijske izveštaje kao sastavni deo seta finansijskih izveštaja imaju trojaku funkciju, one doprinose: boljoj interpretaciji i razumevanju finansijskih izveštaja; njihovom rasterećenju; kao i njihovoj dopuni dodatnim informacijama koje mogu biti od značaja za donosiocje odluka.²¹

¹⁸ Stojilković dr Milorad, Spasić mr Dejan „Izveštaj o promenama na kapitalu-normativna regulisanost i pravci izveštavanja prema MRS i pravci razvoja u nas“ Računovodstvo, 2002, vol. 47. br.11, str.16-23.

¹⁹ Stojilković dr Milorad, Spasić mr Dejan „Izveštaj o promenama na kapitalu-normativna regulisanost i pravci izveštavanja prema MRS i pravci razvoja u nas“, Računovodstvo, 2002. god., vol.47, br.11, str.16-23.

²⁰ Žager Ljajoš „Analiza finansijskih izveštaja“, Masmedia, Zagreb, 2008 god. str.89.

²¹ Opširnije Radovanović dr Radiša “Finansijsko izveštavanje”, Beograd,2000 str. 69-71.

7. FINANSIJSKO RAČUNOVODSTVO I POTREBA ZA JEDNOOBRAZNOŠĆU

Finansijsko računovodstvo je deo računovodstva koji se bavi beleženje, klasifikacijom i obradom podataka o poslovanju preduzeća i prezentovanjem istih u vidu seta finansijskih izveštaja. Podaci koje beleži i informacije koje pruža finansijsko računovodstvo su sintetičkog (zbornog) karaktera i namenjene su prvenstveno korisnicima van preduzeća (vlasnici kapitala, investitori, poslovni partneri). Osim toga finansijski izveštaji predstavljaju osnov za polaganje računa i obračun poreskih obaveza preduzeća, pa njigova priprema i prezentacija mora biti zakonski regulisana.

Veliki broj različitih korisnika, kao i globalizacija poslovanja uz pojavu složenih preduzeća doveo je do potrebe da finansijski izveštaji pojedinih preduzeća budu formalno i materijalno uporedivi. U slučaju složenih preduzeća, finansijski izveštaji, kao proizvod finansijskog računovodstva pojedinačnih preduzeća u okviru grupe, treba da ukažu na finansijski, imovinski i prinostni položaj ovih preduzeća, ali i grupe, kao celine. Finansijski izveštaji za grupu kao celinu pripemaju se na bazi finansijskih izveštaja pojedinačnih preduzeća. Kako bi to bilo moguće neophodno je da bilansi pojedinačnih preduzeća budu sastavljeni kako u pogledu forme, tako i u pogledu sadržine istovetno. Odnosno, knjigovodstvo pojedinih preduzeća koja čine grupu treba biti vođeno na isti način, što bi rezultiralo jednoobraznom evidencijom poslovnih promena u pojedinim preduzećima koja čine grupu. Jednoobrazno knjigovodstvo ima veliki broj prednosti u odnosu na knjigovodstvo koje preduzeće samo organizuje. Olakšana je obuka kadrova. Ukoliko su pravila knjigovodstvenog obuhvatanja poslovnih promena jasno definisana proces kontrole je jednostavniji i efikasniji, a greške se lakše otkrivaju. Iz navedenih razloga jednoobrazno knjiženje se uvodi ne samo u podjenačnim preduzećima u grupi, već u svim preduzećima na teritoriji jedne zemlje.²²

Osim toga, razvoj međunarodne trgovine i međunarodne konkurencije početkom osamdesetih godina, jačanje međunarodnog tržišta kapitala, kao i pojava individualnih i institucijalnih investitora, povećao je potrebu za uporedivošću finansijskih izveštaja ne samo na nacionalnom, već i na međunarodnom nivou. Pitanje uporedivosti posebno dolazi do izražaja u savremenim uslovima ekonomske globalizacije, uz sve veći uticaj informacionih tehnologija. Danas, za finansijske izveštaje pripremane u jednoj zemlji, mogu biti zainteresovani korisnici širom sveta, što intenzivira proces međunarodne harmonizacije finansijskog računovodstva i finansijskog izveštavanja.

7.1. KONTNI OKVIR

Kontni okvir je osnovni instrument za postizanje jednoobraznosti u knjigovodstvu. Ta jednoobraznost postiže se na sledeći način:

- svakom propisanom kontu određeni su naziv i oznaka u vidu broja, koji se ne sme menjati i
- svakom propisanom kontu određena je funkcija tj. tačno je određeno šta se na njemu knjiži.

Preduzeće će otvoriti samo ona konta iz kontrnog okvira, koja su mu potrebna. Lista stvarno otvorenih računa u jednom preduzeću naziva se kontni plan. Konti plan je dakle, kontni okvir

²² Opširnije Kata Škarić Jovanović „Finansijsko računovodstvo“, CID Ekonomskog fakulteta, Beograd, 2009. str. 70-71

primenjen na konkretno preduzeće. Primena kontnog okvira može biti obavezna ili fakultativna. U našoj zemlji, kao i u mnogim drugim, propisan je jedan kontni okvir za preduzeća i zadruge i on se obavezno primenjuje. U Republici Srbiji, Pravilnik o kontnom okviru i sadržini računa u kontnom okviru za privredna društva, zadruge, druga pravna lica i preduzetnike ("Službeni glasnik RS", BR.114/06, 119/08 i 9/09, 95/14), propisuje sadržaj računa u kontnom okviru koji su dužna da primenjuju sva privredna društva, zadruge, druga pravna lica i preduzetnici. Prema Zakonu o računovodstvu ("Službeni glasnik RS", br.62/13), propisani kontni okvir su dužna da u svom knjigovodstvu primenjuju sva privredna društva i preduzetnici koji svoje poslovne knjige vode po principu dvojnog knjigovodstva.

Postoje tri principa na kojima se zasniva kontni okvir:

- Dekadni princip,
- Funkcionalni princip i
- Bilansni princip.

Dekadni princip zasnovan je na istom principu kao i podela arapskih brojeva tj. kontni okvir je podeljen na deset delova koji se nazivaju klase. Svaka klasa ima svoj naziv i svoju oznaku u vidu jednocifrenog broja od 0 do 9. Prema važećem kontnom okviru predviđene su sledeće klase:

Klasa 0 – Neuplaćeni upisani kapital i stalna imovina

Klasa 1 - Zalihe

Klasa 2 – Kratkoročna potraživanja, plasmani i gotovina

Klasa 3 – Kapital

Klasa 4 – Dugoročna rezervisanja i obaveze

Klasa 5- Rashodi

Klasa 6 – Prihodi

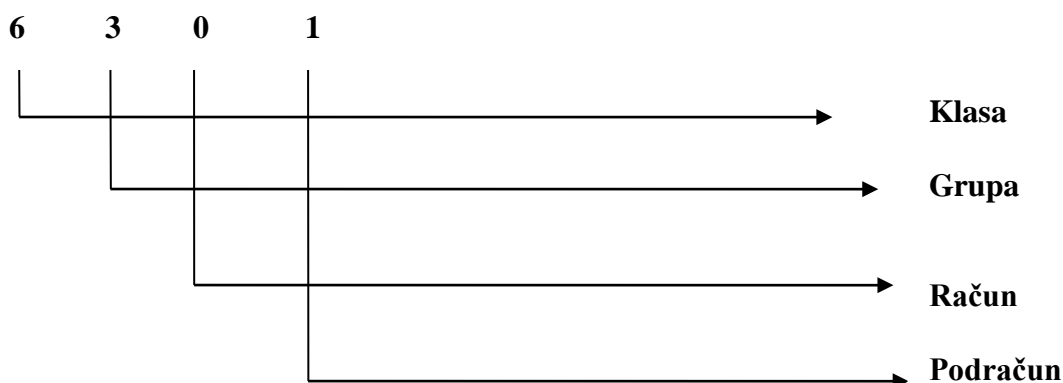
Klasa 7 – Otvaranje i zaključak računa stanja i uspeha

Klasa 8 – Vanposlovna sredstva i izvori i vanbilansa evidencija

Klasa 9 – Obrčau troškova i učinak

Svakla klasa podeljena je na deset grupa, koje imaju svoje nazive i oznake u vidu dvocifrenog broja, tako što se oznaci klase dodaje po jedna cifra od 0 do 9. Obe cifre označavaju grupu.

Svaka grupa deli sena deset trocifrenih konta tako što se grupi dodaju cifre od 0 do 9. Trocifrena konta mogu se dalje podeliti na četvorocifrena dodavanjem brojeva od 0 do 9, pa se tako dobijaju analitička konta. Na primer:

Funkcionalni princip rasporeda konta polazi od njihove ekonomske sadržine. Funkcionalni Konta su u klasama raspoređena tako da prate kretanje sredstava u preduzećima prema formuli.

Tok reprodukcije	N	→	R	→	P	→	R1	→	N1
Klase	0,1		2,3		4,(5),6		7,8,9		

Prema bilansnom principu klase i propisana konta u kontnom okviru raspoređeni su na osnovu pozicija u bilansu stanja i bilansu uspeha.

FINANSIJSKO RAČUNOVODSTVO (sa bilansima)			
BILANS STANJA		BILANS USPEHA	
AKTIVA	PASIVA	RASHODI	PRIHODI
Klasa 0 – Neuplaćeni upisani kapital Klasa 1 – Zalihe Klasa 2 – Kratkoročna potraživanja, plasmani i gotovina	Klasa 3 – Kapital Klasa 4 – Obaveze, Dugoročna rezervisanja, Dugoročne obaveze i Kratkoročne obaveze	Klasa 5 – Rashodi Poslovni rashodi Finansijski rashodi Ostali rashodi	Klasa 6 – Prihodi Poslovni prihodi Finansijski prihodi Ostali prihodi

Klasa 7 – Otvaranje i zaključak računa stanja i uspeha

Klasa 8 – Vanposlovna sredstva i vanbilansna evidencija

Klasa 9 - Upravljačko ili poslovno knjigovodstvo sa obračunom troškova i učinaka

7.2. ZVANIČNI KONTNI OKVIR

Prema Pravilniku o kontnom okviru i sadržini računa u kontnom okviru za privredna društva, zadruge, druga pravna lica i preduzetnike ("Službeni glasnik RS", BR.114/06, 119/08, 9/09 i 95/2014), zvanični kontni okvir u Republici Srbiji, zasnovan je na bilansnom princpu, računni se obeležavaju arapskim brojevima, dok se za sistematizaciju računa primenjuje dekadni princip.

SADRŽINA RAČUNA

Klasa 0: UPISANI A NEUPLAĆENI KAPITAL I STALNA IMOVINA

00 - UPISANI A NEUPLAĆENI KAPITAL

000 - Upisane a neuplaćene akcije

001 - Upisani a neuplaćeni udeli i ulozi

01 - NEMATERIJALNA IMOVINA

010 - Ulaganja u razvoj

011 - Koncesije, patenti, licence, robne i uslužne marke

012 - Softver i ostala prava

013 - Gudvil

014 - Ostala nematerijalna imovina

015 - Nematerijalna imovina u pripremi

016 - Avansi za nematerijalnu imovinu

019 - Ispravka vrednosti nematerijalne imovine

02 - NEKRETNINE, POSTROJENJA I OPREMA

- 020 - Poljoprivredno i ostalo zemljište
- 021 - Građevinsko zemljište
- 022 - Građevinski objekti
- 023 - Postrojenja i oprema
- 024 - Investicione nekretnine
- 025 - Ostale nekretnine, postrojenja i oprema
- 026 - Nekretnine, postrojenja i oprema u pripremi
- 027 - Ulaganja na tuđim nekretninama, postrojenjima i opremi
- 028 - Avansi za nekretnine, postrojenja i opremu
- 029 - Ispravka vrednosti nekretnina, postrojenja i opreme

03 - BIOLOŠKA SREDSTVA

- 030 - Šume
- 031 - Višegodišnji zasadi
- 032 - Osnovno stado
- 037 - Biološka sredstva u pripremi
- 038 - Avansi za biološka sredstva
- 039 - Ispravka vrednosti bioloških sredstava

04 - DUGOROČNI FINANSIJSKI PLASMANI

- 040 - Učešća u kapitalu zavisnih pravnih lica
- 041 - Učešća u kapitalu pridruženih pravnih lica i zajedničkim poduhvatima
- 042 - Učešća u kapitalu ostalih pravnih lica i druge hartije od vrednosti raspoložive za prodaju
- 043 - Dugoročni plasmani matičnim, zavisnim i ostalim povezanim pravnim licima u zemlji
- 044 - Dugoročni plasmani matičnim, zavisnim i ostalim povezanim pravnim licima u inostranstvu
- 045 - Dugoročni plasmani u zemlji i inostranstvu
- 046 - Hartije od vrednosti koje se drže do dospeća
- 047 - Otkupljene sopstvene akcije i otkupljeni sopstveni udeli
- 048 - Ostali dugoročni finansijski plasmani
- 049 - Ispravka vrednosti dugoročnih finansijskih plasmana

05 - DUGOROČNA POTRAŽIVANJA

- 050 - Potraživanja od matičnih i zavisnih pravnih lica
- 051 - Potraživanja od ostalih povezanih lica
- 052 - Potraživanja po osnovu prodaje na robni kredit
- 053 - Potraživanja za prodaju po ugovorima o finansijskom lizingu
- 054 - Potraživanja po osnovu jemstva
- 055 - Sporna i sumnjiva potraživanja
- 056 - Ostala dugoročna potraživanja
- 059 - Ispravka vrednosti dugoročnih potraživanja

Klasa 1: ZALIHE I STALNA SREDSTVA NAMENJENA PRODAJI

10 - ZALIHE MATERIJALA

- 100 - Obračun nabavne vrednosti zaliha materijala, rezervnih delova, alata i inventara
- 101 - Materijal
- 102 - Rezervni delovi
- 103 - Alat i inventar
- 104 - Materijal, rezervni delovi, alat i inventar u obradi, doradi i manipulaciji
- 109 - Ispravka vrednosti materijala, rezervnih delova, alata i inventara

11 - NEDOVRŠENA PROIZVODNJA I USLUGE

- 110 - Nedovršena proizvodnja
- 111 - Nedovršene usluge

12 - GOTОВИ ПРОИЗВОДИ

120 - Gotovi proizvodi u skladištu

13 - ROBA

130 - Obračun nabavke robe

131 - Roba u magacinu

132 - Roba u prometu na veliko

133 - Roba u skladištu, stovarištu i prodavnicama kod drugih pravnih lica

134 - Roba u prometu na malo

135 - Roba u obradi, doradi i manipulaciji

136 - Roba u tranzitu

137 - Roba na putu

139 - Ispravka vrednosti robe

14 - STALNA SREDSTVA NAMENJENA PRODAJI

140 - Nematerijalna imovina namenjena prodaji

141 - Zemljište namenjeno prodaji

142 - Građevinski objekti namenjeni prodaji

143 - Investicione nekretnine namenjene prodaji

144 - Ostale nekretnine namenjene prodaji

145 - Postrojenja i oprema namenjena prodaji

146 - Biološka sredstva namenjena prodaji

147 - Sredstva poslovanja koje se obustavlja

149 - Ispravka vrednosti stalnih sredstava i sredstava obustavljenog poslovanja namenjenih prodaji

15 - PLAĆENI AVANSI ZA ZALIHE I USLUGE

150 - Plaćeni avansi za materijal, rezervne delove i inventar u zemlji

151 - Plaćeni avansi za materijal, rezervne delove i inventar u inostranstvu

152 - Plaćeni avansi za robu u zemlji

153 - Plaćeni avansi za robu u inostranstvu

154 - Plaćeni avansi za usluge u zemlji

155 - Plaćeni avansi za usluge u inostranstvu

159 - Ispravka vrednosti plaćenih avansa

Klasa 2: KRATKOROČNA POTRAŽIVANJA I PLASMANI, NOVČANA SREDSTVA I AKTIVNA VREMENSKA RAZGRANIČENJA

20 - POTRAŽIVANJA PO OSNOVU PRODAJE

200 - Kupci u zemlji - matična i zavisna pravna lica

201 - Kupci u inostranstvu - matična i zavisna pravna lica

202 - Kupci u zemlji - ostala povezana lica

203 - Kupci u inostranstvu - ostala povezana lica

204 - Kupci u zemlji

205 - Kupci u inostranstvu

206 - Ostala potraživanja po osnovu prodaje

209 - Ispravka vrednosti potraživanja od prodaje

21 - POTRAŽIVANJA IZ SPECIFIČNIH POSLOVA

210 - Potraživanja od izvoznika

211 - Potraživanja po osnovu uvoza za tuđ račun

212 - Potraživanja iz komisije i konsignacione prodaje

218 - Ostala potraživanja iz specifičnih poslova

219 - Ispravka vrednosti potraživanja iz specifičnih poslova

22 - DRUGA POTRAŽIVANJA

220 - Potraživanja za kamatu i dividende

- 221 - Potraživanja od zaposlenih
- 222 - Potraživanja od državnih organa i organizacija
- 223 - Potraživanja za više plaćen porez na dobitak
- 224 - Potraživanja po osnovu preplaćenih ostalih poreza i doprinosa
- 225 - Potraživanja za naknade zarada koje se refundiraju
- 226 - Potraživanja po osnovu naknada šteta
- 228 - Ostala kratkoročna potraživanja
- 229 - Ispravka vrednosti drugih potraživanja

23 - KRATKOROČNI FINANSIJSKI PLASMANI

- 230 - Kratkoročni krediti i plasmani - matična i zavisna pravna lica
- 231 - Kratkoročni krediti i plasmani - ostala povezana lica
- 232 - Kratkoročni krediti i zajmovi u zemlji
- 233 - Kratkoročni krediti i zajmovi u inostranstvu
- 234 - Deo dugoročnih finansijskih plasmana koji dospeva do jedne godine
- 235 - Hartije od vrednosti koje se drže do dospeća - deo koji dospeva do jedne godine
- 236 - Finansijska sredstva koja se vrednuju po fer vrednosti kroz Bilans uspeha
- 237 - Otkupljene sopstvene akcije namenjene prodaji i otkupljeni sopstveni udeli namenjeni prodaji ili poništavanju
- 238 - Ostali kratkoročni finansijski plasmani
- 239 - Ispravka vrednosti kratkoročnih finansijskih plasmana

24 - GOTOVINSKI EKVIVALENTI I GOTOVINA

- 240 - Hartije od vrednosti - gotovinski ekvivalenti
- 241 - Tekući (poslovni) računi
- 242 - Izdvojena novčana sredstva i akreditivi
- 243 - Blagajna
- 244 - Devizni račun
- 245 - Devizni akreditivi
- 246 - Devizna blagajna
- 248 - Ostala novčana sredstva
- 249 - Novčana sredstva čije je korišćenje ograničeno ili vrednost umanjena

27 - POREZ NA DODATU VREDNOST

- 270 - Porez na dodatu vrednost u primljenim fakturama po opštoj stopi (osim plaćenih avansa)
- 271 - Porez na dodatu vrednost u primljenim fakturama po posebnoj stopi (osim plaćenih avansa)
- 272 - Porez na dodatu vrednost u datim avansima po opštoj stopi
- 273 - Porez na dodatu vrednost u datim avansima po posebnoj stopi
- 274 - Porez na dodatu vrednost plaćen pri uvozu dobara po opštoj stopi
- 275 - Porez na dodatu vrednost plaćen pri uvozu dobara po posebnoj stopi
- 276 - Porez na dodatu vrednost obračunat na usluge inostranih lica
- 277 - Naknadno vraćen porez na dodatu vrednost kupcima - stranim državljanima
- 278 - PDV nadoknada isplaćena poljoprivrednicima
- 279 - Potraživanja za više plaćeni porez na dodatu vrednost

28 - AKTIVNA VREMENSKA RAZGRANIČENJA

- 280 - Unapred plaćeni troškovi
- 281 - Potraživanja za nefakturisani prihod
- 282 - Razgraničeni troškovi po osnovu obaveza
- 288 - Odložena poreska sredstva
- 289 - Ostala aktivna vremenska razgraničenja

Klasa 3: KAPITAL

30 - OSNOVNI KAPITAL

- 300 - Akcijski kapital
- 301 - Udeli društava s ograničenom odgovornošću
- 302 - Ulozi
- 303 - Državni kapital
- 304 - Društveni kapital
- 305 - Zadružni udeli
- 306 - Emisiona premija
- 309 - Ostali osnovni kapital

31 - UPISANI A NEUPLAĆENI KAPITAL

- 310 - Upisane a neuplaćene akcije
- 311 - Upisani a neuplaćeni udeli i ulozi

32 - REZERVE

- 321 - Zakonske rezerve
- 322 - Statutarne i druge rezerve

33 - REVALORIZACIONE REZERVE I NEREALIZOVANI DOBICI I GUBICI

- 330 - Revalorizacione rezerve po osnovu revalorizacije nematerijalne imovine, nekretnina, postrojenja i opreme
- 331 - Aktuarski dobiti ili gubici po osnovu planova definisanih primanja
- 332 - Dobici ili gubici po osnovu ulaganja u vlasničke instrumente kapitala
- 333 - Dobici ili gubici po osnovu udela u ostalom sveobuhvatnom dobitku ili gubitku pridruženih društava
- 334 - Dobici ili gubici po osnovu preračuna finansijskih izveštaja inostranog poslovanja
- 335 - Dobici ili gubici od instrumenata zaštite neto ulaganja u inostrano poslovanje
- 336 - Dobici ili gubici po osnovu instrumenata zaštite rizika (hedžinga) novčanog toka
- 337 - Dobici ili gubici po osnovu hartija od vrednosti raspoloživih za prodaju

34 - NERASPOREĐENI DOBITAK

- 340 - Neraspoređeni dobitak ranijih godina
- 341 - Neraspoređeni dobitak tekuće godine

35 - GUBITAK

- 350 - Gubitak ranijih godina
- 351 - Gubitak tekuće godine

Klasa 4: DUGOROČNA REZERVISANJA, OBAVEZE I PASIVNA VREMENSKA RAZGRANIČENJA

40 - DUGOROČNA REZERVISANJA

- 400 - Rezervisanja za troškove u garantnom roku
- 401 - Rezervisanja za troškove obnavljanja prirodnih bogatstava
- 402 - Rezervisanja za zadržane kaucije i depozite
- 403 - Rezervisanja za troškove restrukturiranja
- 404 - Rezervisanja za naknade i druge beneficije zaposlenih
- 405 - Rezervisanja za troškove sudskih sporova
- 409 - Ostala dugoročna rezervisanja

41 - DUGOROČNE OBAVEZE

- 410 - Obaveze koje se mogu konvertovati u kapital
- 411 - Obaveze prema matičnim i zavisnim pravnim licima
- 412 - Obaveze prema ostalim povezanim pravnim licima
- 413 - Obaveze po emitovanim hartijama od vrednosti u periodu dužem od godinu dana
- 414 - Dugoročni krediti i zajmovi u zemlji
- 415 - Dugoročni krediti i zajmovi u inostranstvu
- 416 - Obaveze po osnovu finansijskog lizinga

419 - Ostale dugoročne obaveze

42 - KRATKOROČNE FINANSIJSKE OBAVEZE

420 - Kratkoročni krediti i zajmovi od matičnih i zavisnih pravnih lica

421 - Kratkoročni krediti i zajmovi od ostalih povezanih lica

422 - Kratkoročni krediti i zajmovi u zemlji

423 - Kratkoročni krediti i zajmovi u inostranstvu

424 - Deo dugoročnih kredita i zajmova koji dospeva do jedne godine

425 - Deo ostalih dugoročnih obaveza koje dospevaju do jedne godine

426 - Obaveze po kratkoročnim hartijama od vrednosti

427 - Obaveze po osnovu stalnih sredstava i sredstava obustavljenog poslovanja namenjenih prodaji

429 - Ostale kratkoročne finansijske obaveze

43 - OBAVEZE IZ POSLOVANJA

430 - Primljeni avansi, depoziti i kaucije

431 - Dobavljači - matična i zavisna pravna lica u zemlji

432 - Dobavljači - matična i zavisna pravna lica u inostranstvu

433 - Dobavljači - ostala povezana lica u zemlji

434 - Dobavljači - ostala povezana lica u inostranstvu

435 - Dobavljači u zemlji

436 - Dobavljači u inostranstvu

439 - Ostale obaveze iz poslovanja

44 - OBAVEZE IZ SPECIFIČNIH POSLOVA

440 - Obaveze prema uvozniku

441 - Obaveze po osnovu izvoza za tuđ račun

442 - Obaveze po osnovu komisione i konsignacione prodaje

449 - Ostale obaveze iz specifičnih poslova

45 - OBAVEZE PO OSNOVU ZARADA I NAKNADA ZARADA

450 - Obaveze za neto zarade i naknade zarada, osim naknada zarada koje se refundiraju

451 - Obaveze za porez na zarade i naknade zarada na teret zaposlenog

452 - Obaveze za doprinose na zarade i naknade zarada na teret zaposlenog

453 - Obaveze za poreze i doprinose na zarade i naknade zarada na teret poslodavca

454 - Obaveze za neto naknade zarada koje se refundiraju

455 - Obaveze za poreze i doprinose na naknade zarada na teret zaposlenog koje se refundiraju

456 - Obaveze za poreze i doprinose na naknade zarada na teret poslodavca koje se refundiraju

46 - DRUGE OBAVEZE

460 - Obaveze po osnovu kamata i troškova finansiranja

461 - Obaveze za dividende

462 - Obaveze za učešće u dobitku

463 - Obaveze prema zaposlenima

464 - Obaveze prema direktoru, odnosno članovima organa upravljanja i nadzora

465 - Obaveze prema fizičkim licima za naknade po ugovorima

466 - Obaveze za neto prihod preduzetnika koji akontaciju podiže u toku godine

467 - Obaveze za kratkoročna rezervisanja

469 - Ostale obaveze

47 - OBAVEZE ZA POREZ NA DODATU VREDNOST

470 - Obaveze za porez na dodatu vrednost po izdatim fakturama po opštoj stopi (osim primljenih avansa)

471 - Obaveze za porez na dodatu vrednost po izdatim fakturama po posebnoj stopi (osim

primljenih avansa)

- 472 - Obaveze za porez na dodatu vrednost po primljenim avansima po opštoj stopi
- 473 - Obaveze za porez na dodatu vrednost po primljenim avansima po posebnoj stopi
- 474 - Obaveze za porez na dodatu vrednost po osnovu sopstvene potrošnje po opštoj stopi
- 475 - Obaveze za porez na dodatu vrednost po osnovu sopstvene potrošnje po posebnoj stopi
- 476 - Obaveze za porez na dodatu vrednost po osnovu prodaje za gotovinu
- 479 - Obaveze za porez na dodatu vrednost po osnovu razlike obračunatog poreza na dodatu vrednost i prethodnog poreza

48 - OBAVEZE ZA OSTALE POREZE, DOPRINOSE I DRUGE DAŽBINE

- 480 - Obaveze za akcize
- 481 - Obaveze za porez iz rezultata
- 482 - Obaveze za poreze, carine i druge dažbine iz nabavke ili na teret troškova
- 483 - Obaveze za doprinose koji terete troškove
- 489 - Ostale obaveze za poreze, doprinose i druge dažbine

49 - PASIVNA VREMENSKA RAZGRANIČENJA

- 490 - Unapred obračunati troškovi
- 491 - Unapred naplaćeni prihodi
- 494 - Razgraničeni zavisni troškovi nabavke
- 495 - Odloženi prihodi i primljene donacije
- 496 - Razgraničeni prihodi po osnovu potraživanja
- 498 - Odložene poreske obaveze
- 499 - Ostala pasivna vremenska razgraničenja

Klasa 5: RASHODI

50 - NABAVNA VREDNOST PRODATE ROBE

- 500 - Nabavka robe
- 501 - Nabavna vrednost prodate robe
- 502 - Nabavna vrednost nekretnina pribavljenih radi prodaje
- 503 - Nabavna vrednost ostalih stalnih sredstava namenjenih prodaji

51 - TROŠKOVI MATERIJALA I ENERGIJE

- 510 - Nabavka materijala
- 511 - Troškovi materijala za izradu
- 512 - Troškovi ostalog materijala (režijskog)
- 513 - Troškovi goriva i energije
- 514 - Troškovi rezervnih delova
- 515 - Troškovi jednokratnog otpisa alata i inventara

52 - TROŠKOVI ZARADA, NAKNADA ZARADA I OSTALI LIČNI RASHODI

- 520 - Troškovi zarada i naknada zarada (bruto)
- 521 - Troškovi poreza i doprinosa na zarade i naknade zarada na teret poslodavca
- 522 - Troškovi naknada po ugovoru o delu
- 523 - Troškovi naknada po autorskim ugovorima
- 524 - Troškovi naknada po ugovoru o privremenim i povremenim poslovima
- 525 - Troškovi naknada fizičkim licima po osnovu ostalih ugovora
- 526 - Troškovi naknada direktoru, odnosno članovima organa upravljanja i nadzora
- 529 - Ostali lični rashodi i naknade

53 - TROŠKOVI PROIZVODNIH USLUGA

- 530 - Troškovi usluga na izradi učinaka
- 531 - Troškovi transportnih usluga
- 532 - Troškovi usluga održavanja
- 533 - Troškovi zakupnina
- 534 - Troškovi sajmovi

535 - Troškovi reklame i propagande

536 - Troškovi istraživanja

537 - Troškovi razvoja koji se ne kapitalizuju

539 - Troškovi ostalih usluga

54 - TROŠKOVI AMORTIZACIJE I REZERVISANJA

540 - Troškovi amortizacije

541 - Troškovi rezervisanja za garantni rok

542 - Rezervisanja za troškove obnavljanja prirodnih bogatstava

543 - Rezervisanja za zadržane kaucije i depozite

544 - Rezervisanja za troškove restrukturiranja

545 - Rezervisanja za naknade i druge beneficije zaposlenih

549 - Ostala rezervisanja

55 - NEMATERIJALNI TROŠKOVI

550 - Troškovi neproizvodnih usluga

551 - Troškovi reprezentacije

552 - Troškovi premija osiguranja

553 - Troškovi platnog prometa

554 - Troškovi članarina

555 - Troškovi poreza

556 - Troškovi doprinosa

559 - Ostali nematerijalni troškovi

56 - FINANSIJSKI RASHODI

560 - Finansijski rashodi iz odnosa sa matičnim i zavisnim pravnim licima

561 - Finansijski rashodi iz odnosa sa ostalim povezanim pravnim licima

562 - Rashodi kamata (prema trećim licima)

563 - Negativne kursne razlike (prema trećim licima)

564 - Rashodi po osnovu efekata valutne klauzule (prema trećim licima)

565 - Rashodi od učešća u gubitku pridruženih pravnih lica i zajedničkih poduhvata

566 - Rashodi po osnovu efekata ugovorene zaštite od rizika, koji ne ispunjavaju uslove da se iskažu u okviru ostalog sveobuhvatnog dobitka

569 - Ostali finansijski rashodi

57 - OSTALI RASHODI

570 - Gubici po osnovu rashodovanja i prodaje nematerijalne imovine, nekretnina, postrojenja i opreme

571 - Gubici po osnovu rashodovanja i prodaje bioloških sredstava

572 - Gubici po osnovu prodaje učešća u kapitalu i hartija od vrednosti

573 - Gubici od prodaje materijala

574 - Manjkovi

575 - Rashodi po osnovu efekata ugovorene zaštite od rizika, koji ne ispunjavaju uslove da se iskažu u okviru ostalog sveobuhvatnog rezultata

576 - Rashodi po osnovu direktnih otpisa potraživanja

577 - Rashodi po osnovu rashodovanja zaliha materijala i robe

579 - Ostali nepomenuti rashodi

58 - RASHODI PO OSNOVU OBEZVREĐENJA IMOVINE KOJE SE VREDNUJE PO FER VREDNOSTI KROZ BILANS USPEHA

580 - Obezvređenje bioloških sredstava

581 - Obezvređenje nematerijalne imovine

582 - Obezvređenje nekretnina, postrojenja i opreme

583 - Obezvređenje dugoročnih finansijskih plasmana i drugih hartija od vrednosti raspoloživih za prodaju

- 584 - Obezvredenje zaliha materijala i robe
- 585 - Obezvredenje potraživanja i kratkoročnih finansijskih plasmana
- 589 - Obezvredenje ostale imovine

59 - GUBITAK POSLOVANJA KOJE SE OBUSTAVLJA, EFEKTI PROMENE RAČUNOVODSTVENE POLITIKE, ISPRAVKE GREŠAKA RANIJIH PERIODA I PRENOS RASHODA

- 590 - Gubitak poslovanja koje se obustavlja
- 591 - Rashodi po osnovu efekata promene računovodstvenih politika
- 592 - Rashodi po osnovu ispravki grešaka iz ranijih godina koje nisu materijalno značajne
- 599 - Prenos rashoda

Klasa 6: PRIHODI

60 - PRIHODI OD PRODAJE ROBE

- 600 - Prihodi od prodaje robe matičnim i zavisnim pravnim licima na domaćem tržištu
- 601 - Prihodi od prodaje robe matičnim i zavisnim pravnim licima na inostranom tržištu
- 602 - Prihodi od prodaje robe ostalim povezanim pravnim licima na domaćem tržištu
- 603 - Prihodi od prodaje robe ostalim povezanim pravnim licima na inostranom tržištu
- 604 - Prihodi od prodaje robe na domaćem tržištu
- 605 - Prihodi od prodaje robe na inostranom tržištu

61 - PRIHODI OD PRODAJE PROIZVODA I USLUGA

- 610 - Prihodi od prodaje proizvoda i usluga matičnim i zavisnim pravnim licima na domaćem tržištu
- 611 - Prihodi od prodaje proizvoda i usluga matičnim i zavisnim pravnim licima na inostranom tržištu
- 612 - Prihodi od prodaje proizvoda i usluga ostalim povezanim pravnim licima na domaćem tržištu
- 613 - Prihodi od prodaje proizvoda i usluga ostalim povezanim pravnim licima na inostranom tržištu
- 614 - Prihodi od prodaje proizvoda i usluga na domaćem tržištu
- 615 - Prihodi od prodaje proizvoda i usluga na inostranom tržištu

62 - PRIHODI OD AKTIVIRANJA UČINAKA I ROBE

- 620 - Prihodi od aktiviranja ili potrošnje robe za sopstvene potrebe
- 621 - Prihodi od aktiviranja ili potrošnje proizvoda i usluga za sopstvene potrebe

63 - PROMENA VREDNOSTI ZALIHA UČINAKA

- 630 - Povećanje vrednosti zaliha nedovršenih i gotovih proizvoda i nedovršenih usluga
- 631 - Smanjenje vrednosti zaliha nedovršenih i gotovih proizvoda i nedovršenih usluga

64 - PRIHODI OD PREMIJA, SUBVENCIIJA, DOTACIJA, DONACIJA I SL.

- 640 - Prihodi od premija, subvencija, dotacija, regresa, kompenzacija i povraćaja poreskih dažbina
- 641 - Prihodi po osnovu uslovljenih donacija

65 - DRUGI POSLOVNI PRIHODI

- 650 - Prihodi od zakupnina
- 651 - Prihodi od članarina
- 652 - Prihodi od tantijema i licencnih naknada
- 659 - Ostali poslovni prihodi

66 - FINANSIJSKI PRIHODI

- 660 - Finansijski prihodi od matičnih i zavisnih pravnih lica
- 661 - Finansijski prihodi od ostalih povezanih lica
- 662 - Prihodi od kamata (od trećih lica)
- 663 - Pozitivne kursne razlike (prema trećim licima)
- 664 - Prihodi po osnovu efekata valutne klauzule (prema trećim licima)

665 - Prihodi od učešća u dobitku pridruženih pravnih lica i zajedničkih poduhvata

669 - Ostali finansijski prihodi

67 - OSTALI PRIHODI

670 - Dobici od prodaje nematerijalne imovine, nekretnina, postrojenja i opreme

671 - Dobici od prodaje bioloških sredstava

672 - Dobici od prodaje učešća i hartija od vrednosti

673 - Dobici od prodaje materijala

674 - Viškovi

675 - Naplaćena otpisana potraživanja

676 - Prihodi po osnovu efekata ugovorene zaštite od rizika koji ne ispunjavaju uslove da se iskažu u okviru ostalog sveobuhvatnog rezultata

677 - Prihodi od smanjenja obaveza

678 - Prihodi od ukidanja dugoročnih i kratkoročnih rezervisanja

679 - Ostali nepomenuti prihodi

68 - PRIHODI OD USKLAĐIVANJA VREDNOSTI IMOVINE

680 - Prihodi od usklađivanja vrednosti bioloških sredstava

681 - Prihodi od usklađivanja vrednosti nematerijalne imovine

682 - Prihodi od usklađivanja vrednosti nekretnina, postrojenja i opreme

683 - Prihodi od usklađivanja vrednosti dugoročnih finansijskih plasmana i hartija od vrednosti raspoloživih za prodaju

684 - Prihodi od usklađivanja vrednosti zaliha

685 - Prihodi od usklađivanja vrednosti potraživanja i kratkoročnih finansijskih plasmana

689 - Prihodi od usklađivanja vrednosti ostale imovine

69 - DOBITAK POSLOVANJA KOJE SE OBUSTAVLJA, EFEKTI PROMENE RAČUNOVODSTVENE POLITIKE, ISPRAVKE GREŠAKA RANIJIH PERIODA I PRENOS PRIHODA

690 - Dobitak poslovanja koje se obustavlja

691 - Prihodi od efekata promene računovodstvenih politika

692 - Prihodi po osnovu ispravki grešaka iz ranijih godina koje nisu materijalno značajne

699 - Prenos prihoda

Klasa 7: OTVARANJE I ZAKLJUČAK RAČUNA STANJA I USPEHA

70 - OTVARANJE GLAVNE KNJIGE

700 - Otvaranje glavne knjige

71 - ZAKLJUČAK RAČUNA USPEHA

710 - Rashodi i prihodi

711 - Dobitak i gubitak poslovanja koje se obustavlja

712 - Prenos ukupnog rezultata

72 - RAČUN DOBITKA I GUBITKA

720 - Dobitak ili gubitak

721 - Poreski rashod perioda

722 - Odloženi poreski rashodi i prihodi perioda

723 - Lična primanja poslodavca

724 - Prenos dobitka ili gubitka

73 - ZAKLJUČAK RAČUNA STANJA

730 - Izravnanje računa stanja

74 - SLOBODNA GRUPA

Klasa 8: VANBILANSNA EVIDENCIJA

88 - VANBILANSNA AKTIVA

880 - Tuđa sredstva uzeta u operativni lizing (zakup)

881 - Preuzeti proizvodi i roba za zajedničko poslovanje

- 882 - Roba uzeta u komisijon i konsignaciju
- 883 - Materijal i roba primljeni na obradu i doradu
- 884 - Data jemstva, garancije i druga prava
- 885 - Hartije od vrednosti koje su van prometa
- 889 - Imovina kod drugih subjekata

89 - VANBILANSNA PASIVA

- 890 - Obaveze za sredstva uzeta u operativni lizing (zakup)
- 891 - Obaveze za preuzete proizvode i robu za zajedničko poslovanje
- 892 - Obaveze za robu uzetu u komisijon i konsignaciju
- 893 - Obaveze za materijal i robu primljenu na obradu i doradu
- 894 - Obaveze za data jemstva, garancije i druga prava
- 895 - Obaveze za hartije od vrednosti koje su van prometa
- 899 - Obaveze za imovinu kod drugih subjekata

Klasa 9: OBRAČUN TROŠKOVA I UČINAKA

90 - RAČUNI ODNOSA S FINANSIJSKIM KNJIGOVODSTVOM

- 900 - Račun za preuzimanje zaliha
- 901 - Račun za preuzimanje nabavke materijala i robe
- 902 - Račun za preuzimanje troškova
- 903 - Račun za preuzimanje prihoda

91 - MATERIJAL I ROBA

- 910 - Materijal
- 911 - Roba
- 912 - Proizvodi i roba u prodavnicama proizvođača

92 - RAČUNI MESTA TROŠKOVA NABAVKE, TEHNIČKE UPRAVE I POMOĆNIH DELATNOSTI

93 - RAČUNI GLAVNIH PROIZVODNIH MESTA TROŠKOVA

94 - RAČUNI MESTA TROŠKOVA UPRAVE, PRODAJE I SLIČNIH AKTIVNOSTI

95 - NOSIOCI TROŠKOVA

- 950 do 957 - Nosioci troškova
- 958 - Poluproizvodi sopstvene proizvodnje
- 959 - Odstupanja u troškovima nosioca troškova

96 - GOTOVI PROIZVODI

- 960 do 968 - Gotovi proizvodi
- 969 - Odstupanja u troškovima gotovih proizvoda

97 - SLOBODNA GRUPA

98 - RASHODI I PRIHODI

- 980 - Troškovi prodatih proizvoda i usluga
- 981 - Nabavna vrednost prodate robe
- 982 - Troškovi perioda
- 983 - Otpisi, manjkovi i viškovi zaliha učinaka
- 985 - Slobodan račun
- 986 - Prihodi po osnovu proizvoda i usluga
- 987 - Prihodi po osnovu robe
- 988 - Slobodan račun
- 989 - Drugi prihodi

99 - RAČUNI DOBITKA, GUBITKA I ZAKLJUČKA

- 990 - Poslovni dobitak i gubitak
- 991 - Gubitak i dobitak po osnovu prodaje materijala
- 992 - Manjkovi materijala i robe
- 993 - Otpisi materijala i robe

- 994 - Viškovi materijala i robe
- 999 - Zaključak obračuna troškova i učinaka